

GEOGRAPHIA

Alter liber, computus digitorum inscribitur. Agenius Vbicus de controuersijs agrorū. Higinus de limitibus agrorum, & metatione castrorum. Balbus de nominibus mensurarū. Vitruuius de Hexagonis, Heptagonis, & id genus. Frontinus de qualitate agrorū. Cæsarum leges Agrariæ, & coloniarū iura: quorū bona pars his annis proximis à meo munice Thoma Phædro bonarum artium professore, est aduecta in urbem. Placentia colonia deducta à quatuor uiris, Cornelio Scipione, & Tito Sempronio Lōgo Coss. deductis eò sex milibus colonorum, ut opponeretur Gallis qui eam partem tenebant, ut autor Pedianus. Liuius libro xxi. Agro Gallorum capto, coloniæ deductæ sunt Placentia & Cremona. Placentinos Cicero de le benemeritos in orationibus uocat, quod pro reditu suo cum tota Italia certauerint. Hinc fuit T. Tinca orator, ut Cicero in Bruto. Gregorius etiā Decimus, uir sanctus, qui Lugdunensē cōcilium celebrauit. Hæc an. M . C C X I X . à Palauicinis tunc primū tyrannis post Longobardos, cū antea libera fuisset, occupata fuit: uarijs deinde agitata casibus, post Ioannis Galeatij mortem sæpe direpta est. Franciscus Sfortia dux Mediolanensium exercitus, extincto Philippo, eam ad Venetos deficientem post longam obsidionem, etiam nauali prælio, cum Padus excreuisset, captam diripuit. Proceres in eo bello fuerant, Iacobus Piccininus, Guidaccius Māfredus, Ludouicus Vermes, Carolus Gonzaga, omnes autem sub duce Francisco. Apud Placentiam Trebia fluuius, uetus retinens nomen, clade quoq; Romanorum insignis, ex Apennino in Padum fluit. Clastidiū Straboni, haud longe à Dertone,

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM
VRBANORVM LIBER QVINTVS.

HETRURIA

HETRUSCOS dicturus, nihil habeo potius præfari, quàm quæ Liuius libro v. Tuscorum ante Romanorum Imperium late terra maricq; opes patuere. Mari supero inferoq; quibus Italia insulæ modo cingit, quantum potuerint, nomina sunt argumento: quod alterum Tuscum, cōmuni uocabulo generis, alterū Adriaticum mare ab Adria Tuscorum colonia uocauere. Italiæ gētem Græci eandem Tyrrhenā & Adriaticam uocant. Hi in utrunq; mare uergentes incoluere urbibus duodenis terras: prius cis Apenninū ad inferum mare, postea trans Apenninum totidem quot capita originis erant colonijs dimissis, quæ trans Padū omnia loca, excepto Venetorum angulo, qui sinum circūcolunt maris, usq; ad Alpes tenuere. Alpinis quoq; gētibus eadem haud dubio origo est, maxime Rhetis: qui loca ipsa efficiunt, nequid ex antiquo præter linguæ sonum, nec eum incorruptū retineant. Dionysius uero Halicarnasseus ait, Hetruscorum originem, alij indigenas, alij aduenas putant. Qui indigenas uolunt, à minutis ædificijs ac paruis, qua lingua eorū sicut & Græcorum Tyrres dicuntur. Qui uero aduenas dicūt, Tyrrenū Atyis regis Lydorū filium huc cum classe aduectū uolunt. Xanthus Lydius qui Lydorum scripsit historiam, neq; Tyrreni alicuius, neq; Hetruscorum mentionē facit. Sed Lydum & Torebum Atyis filios dicit, totidē populos inter se diuisos ab se cognominasse. Hellanicus Lesbicus scribit Pelasgos tantū in hanc partem uenisse, ac eos postea Tyrrenos cognominatos, dictosq; postea Tuscos à sacrificio ritu, quos Thyoscos Græci uocant. Placet tamē Dionysio esse populos, licet confusos, postea uno Tyrrenorum nomine uocatos. Multa enim dicit oppida à Pelasgis ædificata, quæ postea à Tyrrenis occupata, Tyrrenorum dicta sunt, ut Agillina, Pifa, Falerium, Fescenium. Indiciū uel maxime barbaros hic quādoq; habitasse, sermo peregrinus. Nam autor Liuius, cum ad syluam Cimīnam à Fabio consule uicti essent Hetrusci, quidam eos per syluam insecutus, qui linguam Hetruscā probe nouerat. Idem quoq; in nono scribit, Romanos pueros antiquitus Hetruscis literis sicut postea Græcis erudiri solitos. Plinius, Illicem uetustam dicit fuisse Romæ areis literis Hetruscis inscriptam. Volaterris quoque nuper reperta saxea imago longæ uetustatis cum literis circa (uti putamus) Hetruscis, quæ nulli hodie dignoscuntur. Augustus item apud Tranquillum Meccenatem suum uerbis Hetruscis exagitat, Esar eum id est deum Hetrurix uocans. Hinc Romanis ornāmēta triumphalia, & deorum cerimonix: & primus aruspex Tages, & Piseus tubæ repertor: & Ludio aduersus in theatra. Hinc Mezentius rex diuum contemp-

Placentia
colonia.

T. Tinca

Trebia
Clastidiū

Dionysius

Xanthus
Lydius

Tuscis sermo
barbarus.

Esar deus.

ptor.

ptor, qui uini mercede Rutilis auxiliū tulit, deinde Porfena: nec alia gens magis Romanos ab initio exercuit. Tandē duobus ultimis praeliis uicti succubere. Primo ad syluam Ciminnam à Fabio consule, uti supra dixi. Deinde ad lacum Vadimonis à Papyrio dictatore: ubi ccc. milibus praelio deletis, Hetruscorū uires penitus interiire. Bis postea defecere. Primū in bello punico ad Magonē. Lūius xvij. Cor. cos. in Hetruria iudicijs agitauit eos qui ad Magonē respiciebāt. Deinde bello sociali, quorum principes Arretini: quo tēpore Romani Arretiū & Clusium uastauerunt. Post hęc in officio usq; ad Honorij principis tēpora dure uere. Ex illo multa à Gothis, plura à Lōgobardis incōmoda passi sunt: quorum imperio subducibus agebāt, quibus demū pulsīs ab imperatoribus, per Castaldiū magistratū nouū cōstituta Hetruria regi. Eius ciuitates Ludouicus Pius cum Paschali pōtifice diuisit: ut Arretiū, Volaterrā, Pisā, Clusium, Pistorium, Luca, Luna imperio adiudicarentur, reliquæ Pontifici. Postq; uero imperiū ad Berengariū Germanosq; uenit, pressa Hetruria unā cum reliqua Italia uarijs calamitatibus fuit: interq; ceteras anno M. cccc. xl. ab irruētibus Pannonijs direpta est: à Vādalis itē circa Populoniā Leone imperatore: postremo à Saracenis, qui Sardinia tenebāt. Ipsius termini Macra, Tyberis & Apēninus. In ora igitur post Macrā, Luna prima offertur cum portu quondā nobili, iam usq; Lucani tēpore deserta, Vates placuit adiri, quorū qui maximus æuo. Aruns incoluit deserta mœnia Lunæ. Ex huius ruinis nouum oppidum ac uicinum Sarazana excitatum, præstq; utriq; præful unus, Nicolai v. qui inde fuit oriundus prouidētia. Hęc quum oppido unico Petrasancta à Florētinis adempta Lucēsis tenebatur: per aduentū uero Caroli regis anno M. cccc. xcvi. ad antiquos dominos ambæ redierūt. Petrasancta enim Lucēsiū est ædificium. Quo tēpore de finibus illi cum Genuensibus litigabāt: appellaruntq; ex cognomine uiri Mediolanensis, qui ab imperatore arbiter eō missus locum illum Lucēsis adiudicauit. Ex ruinis illius oppidi excitatum putatur: quod lucus Feroniæ uocatum Ptolemæo ponitur. Nonnulli Fanum Herculis putant. Hinc Macræ fluminis accolæ cum tota Lunensi regione antiquitus Apuani uocabantur Ligures ab Apua oppido, quod satis putauerim esse Pontremulum ex coniectura uerborum Lūij libro x. Sempronius è Pisis in Apuanos Ligures uastando aperuit saltus usq; ad Meram fluuiū & Lunæ portum. Meram enim apud eum flagitiose scriptū puto pro Macra. Nam Meræ annis hic nullus alius mētionem facit: Auseris Lucēsiū est nō Meræ, ex multa coniectura, ut alibi narrabo. In hac parte plurima castra nouo nomine, magna ex parte Malespinarum familiæ subiecta. Tantum Carrea Plinio nominatum. Nunc fortē Carrara: unde marmor nobile Romanorum ædificijs expetitur. Iuuenalis: Procubuit ueluti qui saxa Ligustica portat. Fossas Papyrianas Ptolemæus etiā, ponit: ex cuius ruinis Fossionouum à mari aliquantulum recedens ædificatum existimauerim. Similiter & Tiguliam ab eodem hic locatam, quam nunc Lagulam uocant. Castro autem Nuceto, iuglandes in eius agro frequentes nomen dedere. Fiuizanum cum paruis uicis tantum hodie Florentinis possessum. Post Lunensium regionem Liburnus est portus Ptolemæo uocatus, Ciceroni autem Labro: scribit enim ad Q. fratrem in epistolis ad Atticum: Hominem cōueni, & ab eo petiui, ut quamprimū rediret: statim dixit: erat enim iturus, ut aiebat, ad III. idus, ut aut Labrone, aut Pisis conscenderet. Antonino in itinere Salebro dicitur. Vada hinc Volaterrana Straboni Plinioq;. Ostia fluminis Cecinæ, qui per agrum Volaterranum fluit, initiumq; à Monterio prope Massam habet. Populonia notissima uetustate, hanc Niceas patricius Cōstantinopolitanus classis imperialis præfectus, regnāte in Italia Bernardo Caroli nepote, igni ferroq; deleuit. Huc quoq; Vādali mari excurrētes, à Basilio Leonis III. præfecto repulsi sunt: quem postea locum Plumbini princeps Corsis referit, qui totā Hetruriæ oram deprædabantur. Portum habuit, qui iam dudum desertus ab accolis, nunc Baractus uocatur, prædonum recessus. Cōtra hunc ex alia dorsi parte portus Traianus Ptolemæo: ubi nunc Populinum est, quasi parua Populonia, ex eiusq; ruinis excitatum possessumq; ad hunc usq; diem Appianorum familiæ. Cuius princeps Iacobus Appianus scriba Pisanorū, qui Petrum Gambacurtam ciuitatis principē dominumq; suum per proditiōem interfecit, Imperiū que sibi adripuit. Huius filius Gerardus, minime aptus rem paternam tueri, Pisas Ioanni Galeatio uendit Plumbino sibi retento. Ex hoc & Paula Martini pontificis sorore ortus Iacobus II. uir admodū mitis: qui cum sobole careret, concubinam ex Aethiope eius tympaniste grauidam ex se putans, uicinarum urbium legationes ad puerperū baptismaq; inuitauit:

Hetrusci sub
iugati ad syl
uam Ciminnā,
ad lacum Va
dimonis.

Defectio He
truscorum.
Castaldius ma
gistratus Her
truscorum.

Macra flu.
Luna

Sarazana.
Petrasancta

Lucus Fero
niæ.
Apuani.
Apua Pontre
mulum.

Malespinarū
familia.

Carrea
Fosse Papy
riane.

Tigulia
Nucetum
Fiuizanum.

Liburnus por
tus Labro uo
catur, & Sale
bro Vada uol
aterrana.

Cecina flu.
Populonia

Portus Tra
iani.

Populinum.
Appianorum
prosapia.

inuitauit: illa uero interim puerum toto corpore atrum pariens, patrem referentem, risum
Iacob. II inuitatis, pudoremq; iacobo excitauit. Hoc demū extincto Rainaldus Vrsinus eius gener
Rainaldus successit, qui grauem Alfonso regis obsidionem passus quod Florētia inimicos eius fouisset,
Vrsinus magno se animo defendit, regemq; tandem re infecta discedere coegit. In quo bello Galea
Baldasini. tij Baldasini Siculi, militis Alfonso, memorandū traditur facinus: ter hic muros ascendere co
natus, ter è summo deiectus est, quater cum hoste ex prouocatione uictor, Armatus sinistra
ephippiū equi, dextra tenens hastā, in equum insiliebat: defuncto Rainaldo Catherina eius
uxor metuēs regē, missis ad eum oratoribus, aureum poculū vi. pondo quotannis dare pro
misiit. Post hanc populus quendā Mannetū Appianum solum ex ea familia superstitem, qui
Mannetus apud Troiam Apuliae cum uxore iam senex & inglorius agebat, ad imperiū accersuerunt,
Appianus qui bona cū gratia multos praefuit annos, censum Alfonso pendendo. Moriens duos ex con
Iacob. III cubina filios reliquit, quorū minor Iacobus III, maiori à populo praelatus patri successit, uir
Iacobus III saeuus ac libidinofus dum uixit. Et ipse decedēs superstitem filium reliquit simul & successor
rem Iacobū IIII. quo nuper ab Alexandro pulso, Caesar eius filius oppido potiebatur, eoq;
mox deiecto, ille rursus patriae restitutus est. In horū agro ac ditione duo parua oppida pau
lum à mari remota, Scarlinum & Suberetum, quae fortasse fuerint ex colonis his quos Scato
Scatones nes & Subertanos in ora Hetruriae Plinius uocat. In littore Senesium sunt Vmbronis ostia
Subertani nauigiorū capacis, ut idem est autor. Labitur ex montibus qui sunt inter Arretiū & Senam
Vmbronis recto tramite. Telamon portus à Telamonio Teucro huc adplicante post bellum Troianū,
ostia. ac extincto fratre diuersa exilia quarente. Huc & Marius etiam ex Africano exilio reuertēs
Telamon peruenit. Denique apud hunc nobilis illa Romanorum contra Gallos uictoria, Æmylio Le
portus. pido, & Attilio Regulo Coss. teste Polybio. Prope hunc etiam portus Herculis, quod no
Herculis men non mutauit, & Ansidonia cum portu quae dicitur Fenilia iam extincto, Marsilianum
portus. montes quoq; Acutus, Ianutius & Argētarius, Senensium ac pontificis Romani terminus.
Ansidonia De Ansidonia prodigiū fertur, quū à Carolo Magno contra Longobardos difficiliter ceter
Fenilia ris expugnaretur, adducta S. Anastasij caluaria, castrisq; praelata, statim in potestātē uenit
se. Quapropter haec cum nonnullis etiā supradictis littoralibus dono eius coenobio Romae
ab eo cōcessa, cuius rei monimentū in eodem tēplo marmorea tabula inscriptū legitur. Post
Grauisca haec Grauisca à Geographis ponūtur, quae iam interiit. Deinde Castrū nouū, quod Corne
Castrūno. tum esse diligentiores putant. Nam & pars hodie ciuitatis eo nomine appellatur. Vocabat
Cornetum tur & castrum Inui, uti Seruius in uersu Virgiliano libro vii. testatur. Pometios castrumq;
Inui, Bolamq; Choramq;. Inuus enim Pan seu Faunus dicitur, ab ineūdo, ob eius libidinem.
Is uero corniger quum sit, non mirum Cornetū postea locum fuisse appellatū. Amnis hic la
bitur Minio, è montibus uicinis, recta in mare profluens semita. Virgilius. Minionis in aruis.
Minio Paulū uero à mari remota Tarquiniorū uestigia uisuntur, nomen priscum adhuc retinetia.
Tarquinij Tarcontis aedificium, illius qui duodecim Hetruriae ciuitates cōdidit: uti Strabo. Huc appli
cans Demaratus Corinthius, Lucumonē genuit, qui Tarquinius Priscus uocatus. Blera Pl
Blera nio Ptolemaeoq; uestigia & oppidi & nominis retinet: Pyrgi uero ciuitas uetus putat. Vir
Pyrgi gilius, Et Pyrgi ueteres. Centumcellae, quarum meminit Plinius in quadam epistola: Hadria
Cētūcellae nus inquit, princeps centū iudicibus totidem cellas aedificauit ad audiendas praesente se cau
Augu. pro sas institutas. Hic etiam Augustinus librum de trinitate scribens, prodigium pueri, cocleari
digium. pelagus euacuare conantis uidit. Postremo portus Roma. à Claudio extractus, deiecta nau
Portus ro. uis maxima, quae olim magnum obeliscum aduexerat, ut ait Tranquillus. Absoluta iam ora,
ad interiora reuertar, initio à Pisis sumpto.

RES PISANORVM

P I S A S Dionysius à Pelasgis conditas dicit. Plinius Virgilium secutus, à Pi
seis Peloponesi, sitasq; inter Arnū & Auferim scribit. Strabo autem sic: Pi
sa ab his conditae sunt Pisanis, qui è Peloponeso cum Nestore aduersus
Ilium militauerunt: remeantes errore disiecti, hi quidem Metapontum, alij Pi
sanum tenuerunt agrum. Duos autem inter amnes sitae sunt in eorum con
gressione. Arni & Esaris, quorum alter ex Arretio multus delabitur: non tamen integer,
sed trifariam diuisus, alter ab Appennino. Confluentibus autem illis unum in alueum, fa
deo tolluntur mutuo alterius impetu, ut qui in amborum ripis extent, se inuicem adspi
cere nequeant: haec Strabo. Qui autem hi amnes simul confluentes sint, sanè alios non
uidemus.

uidemus, quàm Eram & Ellam nunc uocatos in Arnum confluentes, Eramq; uiciniorum Pisis ab eo Esarem uocari necesse est. Plinius uero inter Auferim & Arnum dicit. Est autem Auferis fluuius prope Lucã, cuius olim pars riuus ille qui iuxta Pisas nunc labitur fuit. Hunc etiam forte Strabo intelligit, ac pro Auferi Esarem ponit, nam Era, nec ex Arretio, nec Apennino labitur: quod si de Auferi dicit, necesse fuerit eum quandoq; in Arnũ alio cursu influxisse, Pisanorũ terra mariq; res diu florere. Anno siquidẽ DCCCCLXII, Otho primus quum primum Pisas ueniret, septem Germanorũ familias in eo loco reliquit habitare uolentium, Quas & facultatibus & honoribus ornauit, Quas sunt huiusmodi, Casamaçta, Orladi, Ripafracta, Gatani, Gusemarij, uicecomites, Dodi. Nõ multis post annis, quum à pontifice editum esset, ut cuiq; Christianorum liceret Sardiniam possidere, modo à Saracenis eam liberasset, Pisani eam expeditionẽ aduersus Musactum eorũ regem fecere. Interea Lucenses, qui superiore anno ob quãdam incursionem in discordiam uenerant, adiunctis Transpadanis in agrum Pisanum inuadũt, Valdeserchium ceperunt, quos Pisani statim remeantes usque ad Ripamfractam fugauerunt, nec multo post cum classe Rhegium obsederunt. Musactus è Sardinia Pisas inuadit atque incendit, multitudinẽ ad uicinos se montes & loca proxima transferente. At Pisani cum uictoria remigrantes, ac incensam urbem ingressi die sancti Sixti, anno MVI. restituere in primis ædificia curauerunt. Post annum deinde sextum Cardinalis Ostiensis à pontifice missus, tum Lamberto præfule Pisano populum impellentibus, Christi causa Sardinia rursus repetentes, uictoria potiuntur, insula capta atq; incensa, fugatoq; Musacto. Verũ post trienniũ ab eodem irruptione facta, unã cum cæteris Christianis pulsi eam amiserunt, eodemq; anno cum Genuensibus societate facta recuperauerũt, ex conuentis præda illis, Pisanis uero insula cessit. Quas ab eis in quatuor diuisa est partes, Arborream, Calarim, & alias duas, quibus singulis magistratus præfecerunt, quos iudices appellabant. Carthaginẽ dein anno MXXX. classe ceperunt, regem captũ ad pontificem duxere, quem Christianũ factum, ac diademate redimitũ, tandem remisere. Post annos XX. Musactus antiquã Sardinia possessionẽ recepit, multis castellis & ædificijs ornauit. At Pisani rursus impulsore Pontifice eadem expeditionẽ tentãtes, ac in Corsicam tempestate delati, eam deinde Sardinia ceperunt, quam Musactus ante fugam prius cum bonis his quas exportare nõ poterat incẽdit. Anno post hæc Panormũ in Sicilia Saracenis ademerũt, ex cuius uictoria manubijs, Præfule ædis ac basilicã ædificare cœperũt, ubi prius ædes diuæ Reparatae fuerat, uectigali adsignato: partim quod Beatrix Hetruriae comitissa Pisis sepulta, ac eius filia Matildis ei adsignauerat: partim quod Henrici III. cõcessio, à quo per legatos impetratũ, ut Papiniani & Reguli in ualle Serchi redditus ei dicarẽtur. Anno M.LXXX. bellũ Genuensium occasione ablata eis Corsicã sustinuerũt, nec multo post XII. ipsorũ triremes Arni ostia ingressas, die item S. Sixti superauerũt, ex quibus VII. mercibus onustas Graciã petẽtes ceperunt. Ex quo Pisani inter fastos cum diem retulerũt, bis iam cõsecuta uictoria, templumq; ei extruxerũt. Anno. M. XC. in expeditionẽ Hierosolymitanã unã cum Gallicis proceribus & ipsi cũ ingenti classe profecti, Caloioannem Imp. qui in itinere cõmeatum ac trãsitum impediuerat, multis adfecerat incõmodis, insulis insuper nõnullis ademptis: cum quo pacem hac conditione fecerunt, ut cœptũ iam Pisis templum, cum sacris ædibus, sua absolueret impensa. An. M. CVIII. in maiorem & minore insulas Baleares adhortãte Paschale II. Pont. expeditionem suscipere, ubi menses à profectioe XXXVI. labores famemq; ac naufragia experti: semestri tandem obsidione eas cepere, ac Pisanos in eo bello mortuos tumulo cum elogio rei gesta Massilia in æde Victoris honorauerunt, quod adhuc extat his uersibus: Verbi incarnati de uirgine mille peractis Annis bis centum, bis septem connumeratis. Vincere maiores Christi famulis inimicas Tentant Pisani Maumeti regna prophani, Mane neci dantur: multi tamen his sociantur, Angelicæ turbæ cœliq; locantur in urbe. Terra destructa classis redit æquore ducta, Primum ope diuina simul & uictrice carina. O pia uictorum bonitas, defuncta suorum Corpora classe gerunt, Pisasque reducere quarunt. Sed simul adductus ne turbet gaudia luctus, Cæsi pro Christo tumulo clauduntur in isto. Ex ea igitur præda portas ligneas retulere, quas nunc in templo Pisano cernuntur, paruamq; columnam supra portam maiorem stantem. Duas insuper columnas porphyreticas, quas postea Florentinis ob merita seruata ab eis, Pisanis absentibus, urbis contra Lucenses, dono dedere. Quas pro foribus templi diui Ioannis hodie cernuntur. Sed & rege Saraceno Maioris interfecto

Auferis

Bellum cõtra Saracenos.

Musactus rex

Sardinia capta.

Carthago cũ rege capta.

Baleares insulae captae.

Versus.

Colũna porphyretica.

Regina maioris insulae cũ filio Pisas ductur.

fecto reginā captam cum paruo filio Pisas in triumphū duxere: ubi ab urbis Præsule Christianus simul & canonicus factus, ad postremū rex Maioris in paternū regnum dimittitur. Anno *MCLXVIII*. Americo regi Hierosolymitano cōtra Saracenos qui Alexandria occupauerūt, *XL*. triremes miserūt, cōsecutaq; uictoria, gratia eis acta p̄ legatū. Humanisq; & hospitalibus in Ro. pontifices fuere, nam his ferē tēporibus Gelasiū *III*. Henri. *III*. Imp. iram fugientem, dein Calistū *II*. ē Burgundia Romam illac iter habentē, qui & Sardiniam Pisanis cōcessit, exceperūt. Innocentiū *II*. item eiectū Pisas duxerūt, ac eius causa unā cum Imp. Sicilia regnū Rogerio auferre contenderūt. Quo tēpore Neapolim annis *VII*. simul cū opidis circa multis praesidio tenuerūt, inde iuris ciuilibus Pandectis, quæ nūc apud Florentinos sunt, Pisas traductis: Salernitanāq; deniq; ciuitatē obsederūt, pro quibus meritis ille pacem inter ipsos & Genuenses primū constituit. Deinde Pisanū praesulem Metropolitanū fecit. Postremis uero tēporibus Gregoriū *XI*. ex Gallia Romā redeūtem, quantū interdicti sacris ab eo ob Florentinorū societate fuissent, gemina triremi iuuerunt. Anno *MCLV*. foedus cum Gulielmo Rogerij filio iniuerunt, à quo plurimis donati muneribus fuere. Aedem diuo Bartolemaeo dicauerunt, ac pars urbis quæ Chinsica uocat flagrauit. Anno autem *MCLIX*. cum Frederici Aenobarbi partibus starent, Palarius cōsul, qui postea Palario castro nomen dedit, cū Gerardo comite ac nobilibus Pisanis auxilio ipsi Imperatori, qui Mediolanū obsidebat, profectus est. Rursus eidem ad expugnationē urbis ueteris cū exercitu adfuerunt. Paucis deinde post annis Concho cōsule multa aedificari publica coepta aedificia, & Rainerius homo Pisanus ac rusticus, q̄ terrā arabat, omnis ueneris expertus, ac iustissimus sanctitate florebat. Anno *MCLX*. cū classe Albigaunū ceperunt, ex quo Genuens. bellū in se cōcitauerunt, qui cum *LII*. triremibus in ostio Rhodani cōfluxerunt, ac demū uicti & rebus spoliati, liberi precibus ducis cōdonati fuere. Deinde Gregorio *viii*. sequestro, qui ea tēpestate Pisas uenerat, pax inter utrumq; populū facta: mox ad Hierosolymitanā expeditionem, cum eodē Frederico classē *L*. triremū unā cum Vbaldo Lanfranco urbis praesule miserunt, qui Imperatore in flumine casu demerso, statim domū reuertit. Sub eodē praesule Campum sanctum dicauerunt, ex terra quā Hierosolymis adduxerant iniecta nuncupatū. Idem quoq; Praesul in Gorgonā insulam Othonis Imperatoris furorē aufugit, q̄ eum ut Pōtifici rebellem Innocentiū *III*. iussu Pisis publice sacris interdixit. Post hæc Pisani Frederico *I*. pōtificis hosti magnopere fauerunt, cuius causa Cardinales quosdā à Gregorio *viii*. ad cōcilium contra eum ex Gallis aduersitos apud Malorā depresserunt. Malora enim saxea moles seu scopulus instar insulae aquis abditus *v*. pass. mil. in mari procedens recessu cauo ac brachijs portū efficit Pisanū. Huius igit sceleris haud multo post diuina ultione poenas dedere, superati in eodem ferē loco, memorabili clade, à Genuensū classe, dum de Corsicā imperio decertaret, ubi triremes *XLIX*. hominū uero *XII*. milia desiderauerunt. Sed ab eisdem iterū paucis post annis alia sustinere incōmoda, portu ac turri apud Liburnū captis atq; incēsis. Ab eodem item Gregorio Sardinia titulo priuati nō destitit quin omnibus uiribus perseuerarent, traderentq; & ipsi suis proceribus facultatem, insulam eam quoquo modo cōsequendi, quā ad postremū Bonifacius *viii*. Aragonum regi tributū pollicenti, reliquis exclusis concessit, cum quo rege etiā postea bello cōtenderunt, multisq; demū acceptis incommodis, pacem certis cōditionibus fecerunt. Manfredi etiā Siciliae regis Frederici filij partes contra pontificem iuuerunt, Quo postea crimine à Clemente *III*. expiati fuere. Paulo uero ante, anno uidelicet *MCLVIII*. cū Venetis cōtra Genuenses societate iniuerunt annos *X*. duraturam. Quae etiam tēpestate apud Acconē in Syria contra eosdē pugna nauali cōmissa superiores fuere, praefecto classis ac duce Sigerio Saxecta consule simul & Henrico Gataneo capitaneo Pisanō. Statum uero reip. uariis magistratus administrauit. Primo unus consul, deinde Antiani cū potestate, ac capitaneo, postremo dux: uerū ex his nōnulli tyrannidē occupabant, populo nō diu tolerati. Anno siquidē *MCLXXXII*. Vgolinus comes eorum ciuis, qui oppida quaedā in agro Pisano retinebat, multos annos in patria dominatus cū partiū putaretur Gibellinarū: Guelpis tamen & Florentinis faueret, ab Vbaldis, Gualandis, Lanfrancis, Orlandis simul coniuratis expulsus, ad Florentinos cōfugit, quorū auxilio multa patriae damna intulit. Demum post aliquot annos reuocatus ac autore Rogerio praesule ciuitatis ē familia Vbaldorū per prodicionem captus, unā cum filijs fame absumptus, cuius adhuc familiae cernuntur reliquiae, in agro Pisano Gerardescam possidentium, ab eo Girardo uocitatum, quem

quem supra auxilio missum à Pisanis dixi. Sed & eadē tēpestate aliī quoq; ex urbe pulsi à fa-
 ctione uicecomitū ad Florētinos item se receperē. Inter quos Nerius Gallura, eorumq; simul
 & Lucensiū auxilijs multas in patria excursiones fecere. Demū Pisas portu pontibusq; occu-
 patis obsederunt. Pisani tot pressi angustijs, Guidonem Feretranū accersuere, cuius uirtute,
 simulq; dei benignitate res publica restituta, ac Pōtadera multaq; alia amissa recuperata fue-
 re. Guidoni Fredericus item Feretranus in exercitu successit, cuius tunc opera Balnea ad
 aquas ædificijs habitationibusq; ornata fuere. Post hæc Pisani mādāta quædā impe, Rodul-
 phi, qui Miniata morabatur, spernētes, plane ad defectionē tendere uidebātur. Quare uica-
 rius eius bellum inferēs, Pisas adeo diripuit, ut uix postea resipiscere fuerit. Vgutius deinde
 Fagiolanus è Flaminia oriūduus uir fortissimus, capitanei nomine ad regendā remp. accersi-
 tus, Luca dominationem inuasit. Florentinos plurimis adfecit incōmodis, præsertim anno
 M. C C C X I. apud mōtem Catinū uallis Neuolæ, Pistoriensibus ac Volaterranis sibi adsci-
 tis. Sed quū ex parente tyrannus factus esset, primū Lucenses filium eius Neriū ex urbe pel-
 lunt, quod Castritiū nobilem adolescētē è Castracanam familia in carcerem duci iussisset.
 Vgutio igitur in eos prodeūti, ac inde paulo post re infecta redeunti, eodē die Pisani portas
 clauserunt, ille ad Malespinas unā cū filio cōfugit, ubi tentato sapius necquicq; reditu ad so-
 lum paternū reuertit. Pisani deinde Gerardū è comitibus Donorciatici rebus præficiūt: post
 uero hūc Fatium comitem: hic ciues ad concordia induxit, uir unus omnino iustissimus pu-
 tatus: decessit post annos I I I. ex pestilentia, maximo omnium desiderio de se relicto. Anno
 M. C C C X X X I X. Pisis studiū literarum institutū, probante Pontifice. Deinde renouanti
 bus bellum Florentinis Joannem Haucutū ex Angliā uocauerunt, cuius ductu Florentinos
 adeo presserunt, ut omnibus circa oppidis captis, ad portas urbis sint castrametati, uerū du-
 ce, ut dicitur corrupto, illius periculū uitauere, paucisq; post annis cōmutata fortuna duce
 Galeoōto Malatesta, Pisanos insigni clade adfecerūt, ex eisq; ad mille captos in triumphum
 duxere. Pax deinde subsecuta Innocentiū Pontificis legato pacificatore. Pisani id Gambacur-
 tarum, qui tunc urbis potiebantur, avaritiæ referentes, eos ex urbe pepulerunt: ac Joannem
 Agnellum nobilem uirum Pisanū ducem primū nouo tunc magistratu cōstituerunt. Anno
 M. C C C L X V. Cuius item nō longa felicitas. Post annos siquidē I I I I. dum Luca quo sa-
 lutatū Carolū Imp. ierat, ludos spectat, ruina podij, crus perfregit: ex quo magistratu se coar-
 ctus est abdicare. Filijq; Gualterius ac Franciscus in eius locū in templo ab uniuerso populo
 surrogati. Verum illis inuidiosum recusantibus magistratū, Antiani ad palatij cōfessum, an-
 tiquamq; rediere potestatē. Carolus interea Pisanis septem aureorū milia singulis mensibus
 donec esset in Italia imperauit. Anno M. C C C L X I X. Petrus Gambacurta cū Guidone fra-
 tre ac filijs X I I. aureorū milibus Carolo datis, reditū in patriam impetrauit, ubi tanto exce-
 ptus cū honore, quāto nemo unq;. Hic igitur Florentinorū fuerat amicus: quumq; aliquan-
 diu rem tenuisset ab Iacobo Appiano uiro Pisano scriba reip. rerū omniū conscio per scelus
 interficitur. Iacobus rerū potitus, post annos IIII. remp. filio Geraldo dimisit. Hic uidēs urbē
 minime tueri posse, anno dominationis I I I. Joannī Galeatio uicecomiti uēdidit, plumbino
 oppido sibi reseruato. Galeatius uero decedens, hanc in portione Gabrieli filio suo notho te-
 stamento reliquit, qui & ipse diffusus uiribus, eam rursus Florentinis uenūdedit, illi statim ur-
 bem capiunt. Pisani indignati, Io. Gambacurtā exulem reuocant, eoq; duce facta irruptione,
 Florentinos urbe deiciunt, bona diripiunt, sese in libertatem omnino uendicantes, atq; ut id
 tutius agant, Agnellorū factionem urbi etiā restituunt: ac cū Gambacurtis cōciliant, ante
 aram eucharistia inter utrumq; familiæ principem diuisa. Mox rupto fœdere, Gambacurta
 Io. Agnellum per proditorem cædit, ac postremo Florentinis aliquot mēses Pisas obsiden-
 tibus uendidit. Illi anno M. C C C C V. in urbem recepti, Gino Caponio primo pratore. Hu-
 ius postea Ioannis filius Gerardus Gambacurta, dum Ferdinando Siciliæ regi aduersus Flo-
 rentinos ueniēti, castella quatuor in Apennino sita, quæ pater à Florentinis merito prodi-
 tionis acceperat, tradere cupit, per suorum proditorem decipitur, castellis Florentinis tra-
 ditis, ex quo ille regem pauper diu ac miser secutus est. Captas igitur Pisas, Florētini usq; ad
 annum millesimū quadringentesimū nonagesimumquintū tenuere. Aduentu tunc demum
 & hortatu Caroli regis Gallorum, illac iter cōtra regem Neapolitanum facientis, sese iterum
 in libertatem uendicantes, non solum magistratus, sed eorū antiquas in urbe familias expu-
 lerunt, bonaq; diripuerūt. Se quoq; tuendi gratia in fidem Venetorum dedidere. Quorum
 auxilio

Nerius Gal-
lura.Guido Fe-
retranus.

Fred. Feret.

Balnea ad
aquas.

Rodolphus

Vgutius Fa-
giolanus.

Luca capta.

Mons catinus

Gerardus co.

Fatius com.

Pisis studium
literarum.

Ioannes Hau-

cutus ex An-

glia accersi-

tus.

Bellū contra

Florētinos.

Antiani re-

nouati.

Petrus Gam-

bacurta.

Ia. Appianus

Galeatius ui-

cecomes.

Gabriel fil.

Florētini

Gerardus

Gābacurta

Pisani aduent-

tu Caroli re-

bellant.

marmore, Viterbij reperto. Deſin Piſcia, Pratum, noua nomina, de quibus alijsq; in Floren-
 tinorum epitome mentionem faciam. Piſtorium propius Apennino, cuius meminit Sallu-
 ſtius in Catilinario. Nullum æque oppidum Florentinis negocium fecit, acriusq; reſtitit,
 cū ſæpe uictū fortius reſurgeret, ſocietate auxilioq; maxime Caſtritiꝝ Lucenſis freti, cuius
 etiã adhortatione ac uiribus Philippū Tidicem Piſtorienſem tyrannū patriæ cōſtituerunt: Flo-
 rentinis magnopere aduerſum, ipſius Caſtritiꝝ generum: tãdem anno M. C C C L I. penitus
 ſuccubuit, ut in Florentinorum referam hiſtoria. Hæc ciuitas mater ſeditionum totius He-
 truriæ, ab ipſa nanq; Alborum & Nigrorū factiones Florentiam deſluxerunt. Deinde Can-
 cellarij & Pantiatici crebris tumultibus urbem implicuere. Ii quum diu quieuiſſent, proxi-
 mis annis ita ſunt excitati, ut omnia cruore, cæde, incendioq; referſerint, nec finis adhuc
 eſſe uideatur, Cancellarijs nunc potentibus. Hic Nicolaus Fortegueria cardinalis Thea-
 nenſis Athenæum nobile ac religioſum conſtituit pauperibus doctrinæ operã dare cupien-
 tibus refugium. Feſulas ex una Pleiadum ferunt eſſe dictam, inter X I I. Hetruriæ, cuius ad
 huc ueſtigia uiſuntur, cū nobili cœnobio à Cosmo Medice ædificato, ſubiugata à Floren-
 tinis anno M. X X I I I I. locus memorabilis clade Redagagis Gothorum regis à Stilicone
 ſuperati. Hinc Minio fluit amnis ad mœnia uſq; Florētina. Supra in Apennini iugo caſtra
 Florentinorum notiſſima. Inſuper & terra Paſumenna, quam Strabo dicit ab Arretio eſſe
 cæteris remotiorem, qua Annibal iter ad Traſimenem fecit, licet alia uia facilior aſcenſu
 Arimino deinde per Umbriam foret, à præſidijs Romanorum tamen magis tenebat. Qui
 bus uerbis Caſentinum deſcribere uidetur. Sequitur pars quam Liuius in deſcriptione iti-
 neris Annibalis, omnium fructuum feraciſſimam eſſe dicit inter Feſulas & Arretium,
 quam uallem Arnī ſuperiorem appellant: tunc paludibus occupabatur, obicibus ſaxo-
 rum curſum Arno remorantibus: quæ in ſequentibus temporibus Inciſæ oppido in ea
 parte ædificato nomen dedere. Arretium inter X I I. item ponitur, bis rebellauit. Liuius
 X X V I C. Terentius Varro obſides ab Arretinis ſenatorum filios cepit, C X X. Item bel-
 lo ſociali autores fuere Hetruriæ defectionis ſimul cum Marſis & Picentibus, Quapropter
 Sylla in eos acrius ſæuit proſcriptis ciuibus antiquis, nouam deducendo Coloniam: indi-
 cio eſt marmoris inſcriptio, quæ adhuc in ea urbe cernitur, Arretini ueteres duplici R. Plī.
 Arretini ueteres, Arretini fidentiōres: proceſſu deinde temporis uaria cum Florentinis bel-
 la geſſere. quanq; Guelphi & ipſi fuerunt earundem partium uſq; ad Fredericum I I. Ve-
 rum poſtea Tarlati Vbertiniq; Gibellini extorres, reducti Manfredi Siciliae regis tempo-
 re aduerſari cœperunt, primusq; Gulielmus Vbertinorū princeps, patriæq; præſul ſimul
 & tyrannus, ac duci propior quàm ſacerdoti, Florentinis ſæpe bellū intulit, poſtremo Gui-
 done Feretano ſimul & exulibus Florentinis auxiliantibus, cum eiſdem Carolum I I. Sici-
 liae regem ſocium habentibus, congreſſus in prælio apud Bibiennam occubuit, ubi Arreti-
 norum tria milia cæſa: capta autem duo milia fuere. Guido deinde Petramala Tarlatorum
 caput, ſacerdotio ac tyrannidi ſuccedens anno M. C C X V I I I. à Florentinis & Rober-
 to rege bello ſuperatus, cum eis cōuenit, ut urbis imperio penes Robertum relicto, ipſe ur-
 bis adminiſtrandæ, creandorumq; magiſtratum ius haberet. Deinde gliſcente imperij
 cupiditate, cum Tifernum Pontifici abſtuliffet, à Ioanne X X I I. præſulatu deiicit, ex Are-
 tina inſuper diœceſi Cortona deducitur, primo præſule in ea ex Vbertinorum familia con-
 ſtituto. Quam ob rem Guido iratus, Vbertinorum caſtella euertit. Poſtremo præter ponti-
 ficis autoritatem Ludouicum Bauarum eius hoſtem diademate ferreo Mediolani de more
 redimiuit, Dumq; reuertit, febre correptus, in itinere apud Nigrum mōtem deceſſit, uir ar-
 mis natus magis quàm religioni. Arretium, Burgum, Tifernum, Caſtilionem, Terramno-
 uam in ſuam poteſtatem redegerat: Arretium mœnibus reſtituit, Viam quæ ab Anglari
 ad Burgum ducit, latiore reddidit, ubi quondam Nicolaus Picininus à Florentinorum
 & Pontificis exercitu ſuperatus eſt. Hoc extincto, res ad Petrum cognomento Sacconem
 eius fratrem peruenit: hic quoq; in diſſenſionem cum Vbertinis, quãquam eiſdem factio-
 nis uenit, cauſa q; fuit, ut Vguitij Fagiolani liberi caſtra quidem amitteret: at illi reddito ta-
 lione, ut Sacco Tifernum & Burgum, quibus deperditis, neceſſe fuit cedere Florentinis.
 Itaq; eis Arretium uendidit, caſtris ſibi quibuſdam reſeruatis. Mox in ſuſpitionē ueniēs, ca-
 ptus ab eiſdē & in carcerē coniectus, direptis eiſdem bonis. Qui ædibus incenſis liberatus po-
 ſtea à Gualterio Florentinorum tyranno, in dominationem ruruſ redijt. Bellum Florenti-
 nis Peru-

Piſcia
 Pratum
 Piſtorium
 Philippus
 Tidices

Athenæum
 piſtorienſe.
 Feſula
 Redagages
 Minio flu.
 Terra Paſu-
 menna.
 Caſentinum
 Regio inter
 Feſulas &
 Arretium.

Arretini
 ueteres.

Tarlati
 Vbertini
 Guli. præſul

Guido Per-
 tramala.

Cortona
 præſul

Petrus Saccon

Galeatio Vicecomiti se dedisset, per Vgolinum Trincium tyrannum Fulginatam ab eo
 dem Pontifice cum exercitu missum, ad officium reducta est. Secutæ postmodum Raspan
 tum qui Gibellini erant, & Gentilominum factiones. Hi postremi nobiles, annis uiginti
 quatuor exules fuere: plebis partes Biorus Michelectus tunc tuebatur, uir autoritate uir
 tuteq; armorum inter suos potens: qui cum iam ferendus ob morum insolentiam non ui
 deretur, à Guidoloctorum coniuratione qui & ipsi gratia pollebant incautus trucidatur,
 cum omni ferè familia præter Cicolinum eius fratrem. Hic equo conscenso urbem percur
 rit, clientes excitat, uiuum adhuc fratrem non interfectum esse simulat. Hisq; adeo effecit,
 ut Guidoloctos omnis armata multitudo petitis eorum domibus de medio tollerent. Ve
 rum paulo post eiectus & ipse à Brachio Montono, ac demum resistens captus in prælio
 atq; interfectus fuit. Is enim Brachius ob singularem uirtutem electus à populo Princeps,
 nobilitatem plebi conciliauit: è Montono uico Perusiæ finitimo fuit, militia clarus, cuius
 gestis Campanus librum dicauit. Alberici primum Cunij Comitis disciplinæ se tradidit.
 Deinde Alfonsi regis auctoritatem secutus, eius iussu Aquilam Martini Pontificis oppi
 dum, quem Alfonsus in adipiscendo regno aduersum senserat, obsedit, in qua obsidione à
 Iacobo Cadola Martini duce superatus occubuit, cuius postea cadauer effossum Pontifex
 in urbem perducit, ac extra portam sancti Laurentij in loco profano, quod sacris esset inter
 dictus, tumulari iussit. Dum uixit aduersa semper factione cum Sfortia fuit, cum ambo ex
 eiusdem ducis disciplina prodijissent. Filium Odonem reliquit, qui breui post tempore à
 Guidone Torello apud Aretium interfectus est. Alterum item filium Carolum diu super
 stitem uidimus, qui quanquam patriam indolem referebat, infortunatus usque ad extremum
 fuit, anteq; hos annos Venetis militans contra Turcas apud Forumiulium in prælio ceci
 dit. Ex eius ite ludo Nicolai duo prodire, alter Fortebrachius appellatus siue Stella, quod
 è Stella eius sorore sit genitus, alter Picininus ex eadem urbe ob corporis breuitatē dictus.
 Hic multis sæpe in prælijs uictor, ad extremum missus à Philippo duce aduersus Florenti
 nos eorum agrum late uastauit: Idemq; Comite Puppj sibi adscito per Apenninum Peru
 siam peruenit. Perusini uerentes ne tyrannidem occuparet datis ei aureis nummis L. mili
 bus uexationem redemerunt. Mox Tifernum, postremo Anglare Florentinorū oppidum
 peruenit. Ibiq; cum eorum copijs quibus Eugenius Pōtifex per Lodouicum Patriarcham
 Aquileiensem legatum auxilio fuerat, infeliciter confligit, filium habuit Iacobum cogno
 mine paterno, non minore fama ac indole, qui tanto fuit Italicis principibus terrori, ut non
 prius conquiescerent quàm eum per insidias de medio tollerent, ut in rebus Siciliae regum
 narraui. Franciscus alter filius Bononiæ captus mihi inter res Bononienses iam dictus. De
 inde secutæ duæ aliæ factiones, Oddorum & Balionum. Hi diu præualuerunt, pulsus ad ex
 tremum Oddis. Quorum princeps Fabritius protonotarius Simonis filius nothus, cum re
 ditum tentasset mediam percurrens urbem armatus, nullo ciuium cōsequente trucidatur,
 reliqui uero non admodum multi qui cū eo erant, laqueo suspensi. Baliones uero iam inde
 à Gottifredo Baliono primo rege Gallico, qui Hierosolymas recuperauit, genus suum ia
 ctat, & usque à Frederici Aenobarbi Cæsaris temporibus moenia Perusina summa autori
 tate tenuisse, multasq; in Italia tum pro patria res gessisse. Inter quos Odo clauit, qui Nel
 lum genuit, & Malatestam. Nellus dum uixit gratia nomineq; cunctos gentiles antecessit.
 E Malatesta uero & Iacoba Brachij Montoni nepte quinque superstites filij: Brachius, Ca
 rolus, Sfortia, Guido, Rodolphus. Ex his Brachius senioris Brachij nomē potius quàm uir
 tutē referebat: Nam trucidatis uno die in medio foro per insidias Rodolpho patruale Nelli
 filio: ac eius nato Francisco creuerat. Quo facinore non diu gauisus & ipse unicum filium
 Gryphonem, in quo summa spes fuerat, interfectum uidit. Proximis dein annis Rodolphi
 filius Ioannes Paulus Carolum, Odone Caroli filio natum per discordiam domo pepulit.
 Cumq; nuper contra Cæsarem Alexandri filium Aemyliæ ducem una cum Vrsinis con
 spirasset, ab eodem fuit patria eiectus Carolo restituto, quo paucis post mensibus defuncto
 Alexandro Pontifice, rursus expulso alter reuertit. Fuit hinc inter ceteros V. C. quos ali
 bi attigimus Constantius martyr sanctissimus. Sequitur inferius Vrbs uetus: huius ori
 go non satis constat quum nouum sit uocabulum, urbs autem uetusta appareat, ob quam
 rem minime assentior Blondo, siue Aretino, qui eam à Florentinis originem habuisse dicit.

Vgolinus
Trincius
Raspantes

Brachius
Montonius

Odo filius
Carolus Mon
tonus.
Nicolai For
tebrachius &
Picininus.

Iacob. Pici
ninus.

Franciscus Pi
cininus.
Odi & Ba
liones.

Brachius
iunior

S. Constantius
Vrbs uetus

Sed potius his qui Herbanum esse putant, quod Ortano uicinum Plinio, nominis etiã propinquitate quadam corruptioris. In hac quoq; factiones duæ, Merulinorum, & Mufatorũ, multam quandoq; seditionem excitauerunt. Templum etiam nobile cum ædibus in ea uisitur, Urbani V. ædificium. Clusium prope Glanem in monte situm, regia quondam Porſenæ, qui in ea Labyrinthum pro monumento extruxit, ut Plinius ait, qui & Clusinos ueteres & novos ponit. Meminit huius urbis Plutarchus in uita Syllæ his uerbis. Sylla deleto Carbonis exercitu apud Clusium, Fauentiam, & Fidentiam, ipso Carbone Italia pulso proposita tabula omnem Italiam cædibus inuoluit, ac Volaterras in deditiõnem accepit. Item Clusium Sylla petijt, & prope Glanem prælium iniit, dein prope Saturniam reliquias hostium profligauit. Carbo habuit apud Clusium ad xxx. hominum milia, & duas Damasippi legiones, & nõ nullas alias cum Carino & Martio. Postremo illi qui Clusij relictĩ fuerant xxx. milia numero à Pompeio prælio superantur. Hæc ille interpellatim. Nunc quoque in ualle Arbiæ multa ferramenta reperiuntur à fossoribus. Senam, urbem antiquam esse autores multi demonstrant. Polybius ait, Senones pulsos à Romanis, aliam coloniam eius nomine Senæ, quam apud Adriaticum reliquerunt, condidisse. Ptolemæus Senam etiã in Hetruria ponit, quod nonnulli non putantes in exemplari Græco scriptũ maxime errant, quum nos in antiquissimo Bibliothecæ uaticanæ uolumine id legerimus. Plinius Saniensem coloniam uocat. In lib. quoq; Coloniarum nuper inuento Saniensis colonia nominat. Festus ait, populi qui supra & infra Romam habitabant, q̄ rebellassent, moxq; ad officium rediissent, Sanates appellati sunt. Apianus libro primo bell. ci. Pompeius autem Martium circa Senas debellauit, urbemq; diripuit hostiliter. Cice. quoq; pro Cælio balneas Senias commemorat. Blondus testatur se in Cœnobio S. Georgij Venetj in quodam libro legisse Ioannem xviii. ex senis diocesis uicinis illi partes addidisse, ex quo Senas cognominasse urbem. Quod quantum sit uerisimile ex supradictis autoribus deprehendi potest. Nam Ioannes ipse Senam præfule diocesisq; decorare potuit, nomẽ uero antiquius multo apparet, uti supra ostendi. Extant hodie tabulæ apud Aretiu donationis Zenobij Tribuni Landerici filij Senatoris Romani potētis ac diuitis, ecclesiæ Aretinæ factæ temporibus Damasii Pontificis. In quibus commemoratur ecclesia S. Mariæ apud Castrum Senense ab eodem Zenobio ædificata, ac ecclesiæ Aretinæ simul cum alijs concessa. Hic autem locus est hodie Senæ ad portam S. Marci, in parte quæ dicitur Castellum uetus, ubi adhuc extant aliqui parietes semidrutĩ, cryptæq; & cuniculi. In eisdem tabulis dicitur Castrum ipsum Senense à Romanis ædificatũ. Quod sanè intelligendũ, dum coloniã accepit. Præterea multa commemorantur templa ab eodem Zenobio constructa, simul & oppida quæ hodie Senensia sunt. Inter quæ templum cum castro S. Quiritij in Osenna, Corsilianum, Corsiliani, Corsilij ædificium, Fuuiianum quem Venatorum appellat Landerici patris Zenobij, Politianum, Lucinianũ, Secianum à uiris omnia Romanis cognominata. Præterea Balnea Arapulana quæ non procul à Corsiliano, quod Pientia est deinde à Pio Pontifice illic oriundo cognominata. Multa quoq; ad Umbronem & Vrciam quæ iuxta S. Quiritiu, & ad Axum, qui iuxta Turranoriũ fluunt appellata. In cõmentario quoq; Benedictidei Florentini scribuntur hæc oppida Senensium à Florentinis occupata fuisse, uidelicet, Politianum, Fuuiianum, quod Foianum nunc uocant. Ciuitellam, Raddam, Roncinum, Bonicium, Castellinam, Brolium, Caccianum, Collem, & sanctum Geminianum. Senenses christiani primum ab Ansano qui fuit Tranquillini ciuis Romani filius, facti sunt. Is xii. annorum ætate clam patre à Protasio presbytero sacrosancto fonte ablutus, atq; à Maxima uirgine è Tornagritano pago ex eodem fonte ablutus fuit, amboq; postea iussu Maximiani principis martyres. Maxima quidem fustibus cæsa, Ansanus uero è carcere fugiens uenit Balneoregium. Inde Senam, ubi dum Christum prædicaret à Lysa proconsule in ignem proiectus incolumis euasit: ductus tamen ad flumẽ Arbiã securiq; percussus ibiq; sepultus est cal. Decembris. Hæc autem ex ipsius historia traduntur. Senenses Florentinorũ perpetui sunt hostes, iuncti quondam eorũ exulibus Gibellinis, nobili apud Arbiã uictoria potiti sunt. Nostra memoria Iacobum Picininum hostem habuere multa eis incommoda inferentem, quod petenti mutuo per oratorem iure paternæ amicitia xxx. mil. aureorum negassent: ille Castilionum Pescariæ, quod est oppidum agri Senensis uersus mare: continuo inuadit, unde

Clusium

Carbo &
Martius
superati.
SenaSaniensis
ColoniaBalnea
SeniæCastrum
SenenseS. Quiritius
in Osenna
Corsilianũ
Lãdericus
Lucinianũ
Politianũ
Secianum
Balnea
Arapulana
Fuuiianum
Castellina
S. Ansanus
Maxima

Vnde tandem Calixti Pontificis auxilio pulsus est. Gisbertum Corregiatem eorū ducem *Gisbertus* suspectū, ac Picinini partibus clam studentem, accersitum in curiam ē fenestris præcipitē dederunt. Quo tempore ciues multos partim capite, partim exilio multauerūt, inter quos Patricius fuit uir ea tempestate literatus. Nostra uero ætate, anno M. CCCCLXXI. ingentem rursus seditionem excitauerunt, tribus quas montes uocant inter se dissidentibus, Antonius Belantes, qui princeps eius fuerat Senatus, unā cum quibusdam nobilibus apud arcem Alcinoi securi percussus: utraq; pars breui tempore uarietate experta fortunæ, nūc demum ob exulum tenuitatem, & horum qui potiuntur potentiam, quiescit: quorum princeps Pandulfus Pertrutius, Is hodie patriam omnium ferē consensu ob eius sapientiam & animi magnitudinē optimis regit institutis. Forghisium socerum, facta imprudentius corrigentem, de medio sustulit, cumq; nuper contra Cæsarem Aemylia ducem una cum Vrsinis conspirasset, bellum ab eo periculosum passus est, quum iam agri partem captam maiorāq; indies hostem minantem animaduerteret, seruandæ patriæ causa sponte cessit. Re sedata paucis post mensibus ingenti ciuium lætitia reuocatus est. Fuere hinc Pontifices Alexander III. & duo Pij. Volaterras primam Hetruria ciuitatem priusq; ædificatam inter *Volaterra* xij. fuisse, plura sunt argumento: ante omnia nomen ipsum, quasi uolatyrhenorum hoc est Hetruscorum urbem appellatā. Nam Tuscos ueteres uola oppidum aut arcem uocasse indicant multa apud eos, Volsinij, Volcæ, Volæ, Voltumna Hetru. dea. Tyrrhenos quoque græ. Hetruscos uocant à Tyrrheno Lydorum duce huc applicante, ac xij. ciuitates constituente annis ante bellum Troianum ferē centum, ante uero urbem conditam quingentis. Deinde locus natura munitus. Nam teste Thucydide tunc ob piratas frequētes & toto orbe latrocinia, altiora loca ac munitissima occupabant. Deinde autoritas Plinij, qui Volaterranos appellatos esse dicit Hetruscos. Post hæc in antiquis ipsorum diarijs quæ ad manus meas uenerunt, comperio, Hetruriam oppidum nobile ad oram eos diu possedisse, Rebellantemq; quandoq; Tuscinatum cognominasse, ac ob inundationem in mare abiisse, uadāq; iuxta ædificata: hodieq; ferunt accolæ uestigia sub aqua per maris tranquillitatem clarissime conspici. Præterea multa hic nuper refossa ueterum monumēta simul & statuæ cū literis Hetruscis, quæ Liuius Plinioq; testibus in precio apud Romanos fuere, nec usq; alibi locorum conspiciuntur. Deniq; Petrus apostolus hanc ut in Hetruria primam ante omnis ad fidem uocauit, misso Romulo sanctissimo uiro, qui per Herculis portam ingressus *Romulus* cuti scribit, ubi eos christianos fecit Fesulas abiit, ac urbis utriusq; Præsul est constitutus. Hanc hodie portam ad Arcum esse putauerim ex nominis corruptione tū antiquitatis uestigio. Quæ uero post illos præcos ab autoribus traduntur adducam. Volaterrani teste *Volaterra* Liuii Scipionis classem in Africam proficiscentis frumento iuuerunt, quod eorum ager latissimus, ut ait Strabo, usq; ad mare procederet, qui nunc est magna ex parte Pisanorū. Idem ait stad. XV. ad oppidum conscendi. Hic etiam Marianos proscriptos cōstitisse, tandem triennio à Sylla obsessos locum reliquisse. Sylla uero postea rerum potitus agrum eum publicauit, quem Cæsar deinde primo suo cōsulatu in perpetuum liberauit, ut est autor Cice. in epistola quam pro municipibus Volaterranis cōmendatitiam Q. Valerio proprætori scribit, quū ille antiquā Syllæ legem renouare uellet. In oratione item pro domo sua, Volaterranos non solum ciues, sed optimos ciues urbe Roma frui dicit. Et in epistola ad Atti cū se gloriat in cōsulatu Volaterranos & Aretinos quorū agros Sylla publicauerat nec tū diuiserat, in antiqua possessione retinuisse. Tempore uero triumuiratus ex municipio colonia facta est. Sic enim in lib. scribitur Coloniarum. Volaterræ lege triumuirali in centurijs singulis iugera CC. Decumanis & Cardinibus est assignata, quam omnē ueterani in portionibus diuisam pro parte habent, in quos limites cepit interualla pedū CCCC. de quibus centurijs unusquisque miles accipit iugera XXV. & LXXXV. & LX. Irruentibus deinde diuersarum gentium in Italiam barbaris nullam eam iniuriam passam simul cum Florentia reperio usq; ad Pannonios, q̄s postea dicam: præterquam breuem admodū Vandalorum excursionem, quum ad Populoniā Leone. III. imperante applicuere, quo tempore Iustus præbyter ex Africa ubi erat ortus in Vandalica illa infectatione pulsus una cū *Iustus* *Regulus* *Octavianus* *Clemens* *ut* Clemente fratre Octauianoq; item præbyteris ac Regulo Præfule socijs eadem naue ad uectis in proximum Hetruria littus applicuit, ac Volaterris consedit, eumq; populū secū,

ut multa Italiae tunc loca, infectum Arriana, sua doctrina restituit. Insuper ciuitatem ob-
 sione Vandalorum liberauit iactis de mœnibus panibus medicatis, qui & hostes adfecer-
 runt, & opinione copiae à spe potiundi terruerunt, pro quibus meritis Praesul est à populo
 electus: ac mox extinctus prope mœnia cum fratre contumulatur, ubi uallis prius nemo-
 rosa fuerat, locumq; poenitentiae sibi delegerat. Procedente tempore Alcus uir potens in
 ea ciuitate in eodem loco gemina templa constituit. Maurus uero Praesul Senensis alte-
 rum Iusto dicauit: alterum uero Clementi, in quo postea Camalœdulensium cœnobium
 patrimonio cuiusdam sancti monachi qui in eodem loco situs est excitatum conspicitur.
 Octauianus uero socius procul omni cura in eremo uixit urbi uicina, ubi eius nunc cerni-
 tur templum eodem ferè tempore constructum. Postea uero Longobardorum duces in
 Hetruria hanc sibi sedem uti tutiorem delegisse ex cognomine nobilium familiarum com-
 perimus, quae Longobardi honoris gratia, ueluti reliquiae priscæ gentis appellabantur. Ex
 his fuit Amerigus, qui siue ui, siue Imperatorum permisso, in hac etiam regione domina-
 batur, Hetruriae comes appellatus. Hic igitur ut Berengario primo Italiae regi qui eum ex-
 pellere nitebatur resisteret, Pannonios, qui tunc primum ex Hunnis uenerant nondum
 Christiani, in Italiam uocat. Illi uero ante omnia præter fœdus Hetruriam eius domum in-
 uadunt, omnemq; flamma atq; ferro euertunt, bona diripiunt. Quo sanè tempore repe-
 rio Volaterras desolatas, atque ab eisdem incensas: paucisq; deinde post annis ab Othone
 primo qui Pannonios expulit, in eum q nunc cernitur murorum ambitum breuiorem resti-
 tutas fuisse, missis eò Germanis simul cum antiquis eius loci familijs ad incolendum: ac ex
 eius nomine Othoniam appellatam, quam posterì corrupto uocabulo Anthoniam uoca-
 uere annis hinc prope sexcentis. Vicinioribus uero seculis Imperitante Frederico II. duo
 Consules una cum eius uicario rempub. regebant, Morbo & ipsi partium adfecti Gibelli-
 narum Pisanis adhæserant: Capitaneumq; ex eis accersebant atra scuta cum alba cruce de-
 picta præferentes. Post mortem uero Frederici, quum Florentini sub iugum omnis penè
 uicinos misissent, illac quoque cum exercitu transeuntes prælio tumultuario ac de impro-
 uiso superatos, liberos tamen dimisere. Guelfi tantum, tradentibus portam Acceptantibus,
 reducti: Familiæq; admodum nobiles Gibellinorum eiectæ, Bompantes, Alegretti, To-
 pi, Ciacci, Aliocci, Ardingelli, Magalocci, Ciafarones, Moricones: Guelforum uero nomi-
 na, Belfortes, Tignofelli, Bonaguidi, Acceptantes, Baldinocti, Marchesi, Manecti: præte-
 rea Gabretani, Libiani, Quercetani, ex castris quæ tenebant appellati. Hi omnes unani-
 mes rempub. administrabant, curiamq; quò nunc una cum prætore conueniunt ædifica-
 runt uexillo Grypis assumpto. Post autem annos XX. pace sequestro Rainerio Belforte
 præfule ciuitatis inter utrosq; facta exules reducti sunt: sed quum per eorum impotentiam
 ex æquo uiuere nō esset, autore Magistro Fide ciue uno sanctissimo populus aduersus no-
 bilitatem caput extulit. Magistratus duos creauit, XII. populi defensores, & XV. bonos
 uiros curandi ærarij, ac crucis rubræ in albo clypeo signa sibi assumpsit, sexcentorum con-
 silio constituto quos in rubro codice conscripserunt. Nobiles autem ad familias XLIII.
 in albo: atq; ita coegerunt ut dupla præter alios poena tenerentur, si quem è populo uiolab-
 sent. Verum hæc non diu per eosdem potentes licuere, paulatim in pristinam resurgentes
 tyrannidem, inter quos duo tunc utriusq; factionis capita pollebant: Alegretti, & Belfor-
 tes. Huius item Belfortes, alterius Baro iudex principes fuere. Quumq; Baronis filius Ri-
 nucus in præfultu Rainerio successisset, essentq; Gibellini gratia inferiores, per tumul-
 tum à Belfortibus cum suis ac clientum familijs pellitur, domusq; incenduntur. Illi uero in
 Castrum Berignonem se recipiunt, unde postea bello sunt eiecti. Belfortes igitur qui è Ger-
 manis originem habuere, soli potentes uno tempore undeuiginti milites, ac ijdem uirtute
 duces fuere. Ex his Octauianus eques Belfortis filius ac Rainerij præfulis supradicti frater,
 primus inter suos factione paucorum populi Capitaneus eligitur: ea uir gratia apud omnes,
 ut quum filium Belfortem equitem domi faceret, omnes Hetruriae legationes gratulatum
 cum donis uenerint, diebus XV. epulum populo partim in foro, partim in basilica proxi-
 ma dederit. Ludouicum Pannoniae regem illac è Neapoli redeuntem hospitio pro dignita-
 te suscepit, eiq; Philippum filium ducendum ad pontificem dedit, qui mox in præfultu ciuitatis Ri-
 nucij successor fuit. Intermittæ hæc dominatio parumper per Gualterij regnum Florentia,
 Rursus eo extincto, nec illius uicario qui urbi præerat resistere ualente, statim reuixit, tu-
 multa

multu cædeq; tota urbe facta. Quumq; in dies magis in ciues populumq; partim suspicio-
 ne, partim auaritia sæuirent, Ioannes Ingerannus præcipua in XII. magistratu autoritate
 collegas ad se uindicandos animat, qui tradita sibi à populo de tota rep. constituenda pote-
 state, anno M. C C C L X I. libertatem conclamant, Belfortes capiunt, eorūq; principem Bo-
 chinum equitem in foro postera die securi percutiunt. Reliqui se ad Florentinos recipiūt.
 Nam hi quum una conspirassent, per oratores urbis patrociniū sumunt, pacem inter utros-
 que constituunt, nonnullos primorum auro corruptos ad ea quæ uoluere pacta traditis
 portarum clauibus fœderatorum tamen nomine deducunt. In quibus non diu perseuera-
 uerunt nouo grauantes tributo. Iacobo demum Ingeranno Ioannis supradicti nepote uoci
 ferante iura prodi ac uiolari, eaq; de causa in Stinchas Florentinas cōiecto, res procul à de-
 fectione non erat, qua propter ab incepto destitit. Anno deinde M. C C C C X X X. occa-
 sione rursus imperatæ pecuniæ Iustus Antonini concitata plebe Prætorem inuadit, urbem
 ad defectionem sollicitat: quod quum esse ex rep. non uideretur, accersitus in cōsilium, è fe-
 nestris deijcitur. Rainaldus Albizus qui iam cum exercitu aderat compressum tumultum
 inueniens agrum tantum castellaq; ademittit, quæ anno insequēte reddita sunt. Frustra de-
 inde sæpius tentati primum ab Imp. Sigismūdo iuxta prætereunte, deinde ab Alfonso Ar-
 ragone qui agri partem tunc ceperat: anno demum M. C C C C L X X I. lacessiti à Lauren-
 tio Medice, quod aluminis tunc inuenti partem sibi uendicare uellet, descuerunt, non tam
 Florentinorum fœdus quàm illius tyrannidem detrectantes. Ex quo primum in ciues qui
 una cum eo conspirabant cæde animaduertunt, cincti demum obsidione à Frederico Fere-
 trano post dies X X. cærtis conditionibus deditioem fecerunt. Florentini præter pacta ur-
 bem euestigio diripere, profana sacraq; omnia miscentes, ac sacrosanctum Præfulis tribu-
 nal cum ædibus euertentes eodem in loco arce constituta, agrum deniq; ademere. Hæc ue-
 ro antiqui fœderis restitutionem, ut est non solum regium, sed equum, omnibus officijs ni-
 titur mereri. Nam & cæteris hoc tempore deficientibus & in summa deditiois cōmodita-
 te sola fidem seruauit, sponteq; auxilium qualecuncq; misit. Præsules hic olim utranq; exer-
 cuere potestatem, ex quibus unū forte tumultuosius agentem, ad basilicæ portam ciues in-
 terfecere, quo piaculo annis X X V I I. pastore caruerunt. Ornauit autem eam cathedram
 post Iustum Vgo Præful sanctissimus. Hic ex Agnani uicini castrī nobili Saladinorum fa-
 milia, quum Volaterranus simul & Paduanus esset Canonicus, ob uitæ modestiam ac iu-
 ris pontificij scientiam promotus, uarios labores & ærumnas ab infestis ciuibus ob eccle-
 siæ libertatem & res conseruandas est passus, quæ omnia patientia superando ad senectū-
 tem sine querela peruenit. Decessit anno M. C C C C L X X X I I I. inhumatus diebus X.
 à populoq; adoratus ob uisa ex eo prodigia, deinde conditus in eius urbis basilica fuit. Cen-
 setur eadem & claris uiris, Cecinnarū profapia Romæ illustri, A. Persio, & Lino Pontifi-
 ce q; alibi cōmemorauit. Ager metallorū feracissimus, æris, melantheriæ, aluminis, sulphu-
 ris, salis q; ex aquis puteanis in plūbeis lebetibus igne paulatim cōdensat miro candore toti
 ferè Hetruariæ suppeditās. Aquarū insup calidarū quæ morbis plurimis medent. Inter eius
 castra ripa Maranci ædificiū in alta rupe Comitū S. Floræ è qbus Marācius fuit, mœnibus
 deinde à Volaterranis cinctū, qd̄ mea ætate Alfonso Arago diripuit: Ab eisdē q; Comi-
 tibus simul & Senensibus montē Feltranū ademptum Petrus Belfortes eques per uim re-
 cepit, deinde inuitis Volaterranis, Florētinis uendidit, quod paulo post muris deiectis red-
 ditum nunc Minutiorum familia possidet. Silanum quod Bomparētes ex urbe pulsi tenuerunt,
 deinde eorū affines Petronij ciues Senēses per proditiōem acgrentes arce in ea excitata
 demū Florētinis & ipsi uendidere. Lustignanū, quod à tyrānis Castilionēsis direptū Ro-
 landus Africātes à Volaterranis missus mœnibus cinxit, iuxtaq; frater ipsius Rainerius eo
 dē mādato Volaterranū Castellū cōdidit ob uicinorū discordiā. In antiqua Desiderij Lōgo-
 bardorū regis inscriptiōe quæ adhuc Viterbij cernit literis Lōgobardis, legunt ab eo cōstru-
 cta Geminianū, & Miniatū: Foscesesq;, in eadē noiant, q; nonnulli Fucetiū oppidū eē cōten-
 dūt. Aliq; uero lucū ppe Geminianū ex flumie regionē eā perlabēte dictū, cū his etiā Rada-
 comalū in agro Volaterrano ab eodē ædificatū, notissimū nūc oppidū. In agro aut Senensi
 Rusellæ colonia Pli. uocata inter XII. Vrbes, cuius adhuc uestigia ppe Alcinoi montē cer-
 nunt. Suana urbs & Suanen. Pli. nūc ditiōis Senēsiū. Lucinianū itē, quod arbitris Bononiē-
 sibus adiudicatū Florētinis inītio belli cū Io. Galeatio, paulo post ad Senēses antiq; dñōs
 deficit.

Iustus

Vgo præful

Geminianum

Miniatum

Fosceses

Radacomalū

Rusellæ colo.

Alcinoi mons

Suanenses

- Politianum** defecit. Politianum uero oppidum quum olim sponte ad Florentinos uenisset, proximis annis in aduentu Caroli regis simul cum Pisis rebellauit fugato prætoris, arceq; disiecta.
- Vetulonia** Longa dein obsidione ac bello fortissime resistens in pace nunc ac fœdere Senensium degunt. Vetulonia ubi nunc Massa, quidam uero iuxta Viterbium esse contendunt, quod sanè ex Ptolemæi abaco & descriptione esse non potest. Hic haud diu aluminis uena reperta.
- Volca**
Cofæ, Carbonem præfulem celebrant. Prope locantur Volca Ptolemæo Plinioq; ubi nunc Crasfærum. Cofæ item quarum uestigia uidentur ubi nunc Orbitellum. Virg. Quiq; urbem liquere Cofas. Perierunt ob murium multitudinem teste Plî. quod fatum & Smintæ insulæ in ægeo accidit. Deinde saturnia colonia Ptolemæo Saturniana appellata uestigia ueteris & nominis & ædificij retinet ad breuem murorum ambitum redacta. Quiricum in Osenna aliud oppidum in antiquis tabulis uti supra memorauimus uocatur. In agro item Senensium flumina Vmbro, de quo supra, præterea Alma apud Antoninum in itinere, nunc Arbia appellata. Prilla apud Plinium, nunc Palia. Nominum uero recentiorum Vrcia, Formio Albengia prope saturniam labens. Sequitur, quod patrimonium Petri appellant à Matilde cuius supra mentionem feci relictum. In quo, quam uocant Aquampendentem, Ptolemæus Aquulam, unde Aquulenses Plinius & Aquasenses uocant ex manifesta loci coniectura. Deinde Volsinij de quibus Liuius x. Cos. Posthumius Hetruriam exercitu primum uastauerat Volsiniensium agros, deinde cum egressis ad tuendos fines haud procul moenibus pugnauit. duo mil. c c c. Hetruscorum cæsa. Item apud eundem & Cæcilium Volsinenses auxilium contra seruos, qui ab eis temere manumissi contra dominos insurrexerant, à Rom. petierunt: Missus itaq; De. Murena. Hic Christinā uirginē & martyrem adorant. Lacus iuxta est, quem apud Columellam tantum lacum Volsiniensem nominatū reperio. Insula hic amœnissima est, quam Farnesiorum nobilis familia, cum nonnullis circa uicis notissimis uini generositate, possidet. Balneoregium Desiderius item rex Rodā appellare uidetur. Plî. Straboq; in hac parte decem pagos ponunt. hoc oppidum natalibus Bonauenturæ nobilitatur, cui proximis annis Gabriel Cardi. Agriensis ordinis minorum templum excitauit. Tuscanenses Plî. nunc Tuscanella oppidum. Falisci gens & populus & oppidum Straboni in hoc tractu longe sequuntur, & Faliscum Plinio gentis caput quod procul dubio Mons flaconus ex certis argumētis apparet. Nam in colle est, quod nullū aliud inter Faliscos uidemus. Ouidius ubi de festo Iunonis ibi celebrato scribit, ac Aleso condito re auriga Agamemnonis. Difficilis aditus huc uia præbet iter. Iamq; pererratis profugus terraq; mariq;, Mœnia felici condidit alta loco. Ille suos docuit Iunonia sacra faliscos. Præterea ex copia fructuum & loci amœnitate, in eodem carmine pomiferos faliscos idem uocat. Deniq; nominis uestigium cum uetere conuenit. Ouidius item in fastis. Venerat Atridis fatis agitata Alesus: A quo se dictam terra falisca putat. Plinius eum Hetruriæ lacum dicit appellari, ob syluam forte Volsiniensem eo usq; pertinentem, siue ob sacra prædicta. Aequos autem faliscos Seruius ait dici, quod Rom. ab eis quasdam acceperint leges supplemento x i. tab. Hos Camillus expugnauit, cuius iustitia populos eos sollicitauit, ut conditionem facerent, quum ille magistrum ludî filios principum ciuitatis prodentem uinctum remisisset, autor Liuius v i. Lino etiam, sicuti & nunc, semper abundauere. Silius. Induti sua lina falisci. In hoc item oppido Flauianus præfectus eiusdem sub Hadriano martyre narratur, cuius hodie caluariam ostēdūt. Viterbiū uero ipsum inter faliscos etiam palam est fuisse Longulam appellatum. Liuius enim ait libro i x. Dictatorem Papyrium traducta sylua Ciminia ad terrorem cum exercitu Longulam peruenisse. Et deinde paulo inferius, cum Hetruscis ad lacum Vadimonis dimicasse dicit: quod sanè præter nomen urbis etiam de lacu indicat, eum esse qui in campis Viterbij ueniētibus Romam dextrorsus relinquitur. Non autem ut Blondus apud Rosolum. Nam uerisimile non est, ut semel Hetrusci à sylua Ciminia per Fabium fugati ulterius cū exercitu progredierent. Apud Viterbiū Vetuloniam etiam fuisse quidā nuper scriptor tradidit, quod sanè ex Ptolemæi positione, ut alibi dixi, esse non potest: neq; etiam uerisimile duas ciuitates adeo contiguas fuisse. Hic & Desiderij regis marmoreā tabulā repertam habent literis Longobardis, quæ beneficia in Viterbiēses & nonnulla Hetruriæ loca commemorat. Ego tamen ad propinquiora ueniam. Quum eius tyrannidem Vicorum familia, quæ uico Eluij proximo dominabatur

nabatur, annis ferè c c .exercuit, quorum ultimus Franciscus uicus urbis Præf. sub Euge-
 nio sublati una cum reliquis sacrosanctæ ditionis prædonibus à patriarcha Vitellico, do-
 minationis habuit successorem Captorum familiam, cuius caput Ioannes senior olim, ac
 deinde filius eius Princiualles, dum sub Nicolao V. Viterbium reuertit in itinere ab inimi-
 cis trucidati fuere. Nec diu post Guilielmus Captus Calisto sedente noctu domi fuit inter-
 fectus, ciuitasq; propterea cædibus partim ac tumultibus tota exarsit: quæ tandem sedata
 quum diu quieuisset, sub Alexandro, anno M. ccccxcvi. nouas excitauit seditiones
 interfectio Ioanne Capto Iuniore potentia successoris ipsius opera Pontificis simul & ad-
 uersarum partium. Quem paulo post ulti Columnenses cædes plurimas domorumq; dire-
 ptiones fecere. Triennio deinde post, his rursus ab Vrsinis pulsis, & aduersa factione resti-
 tuta, noua crudelitatis exempla, ciuiumq; calamitates uisæ fuere. Necdum finis. Est & alte-
 ra apud Samnites Longula, Agillina quæ postea Cære appellata est à Pelasgis cõdita. Tyr-
 rhenis enim eam oppugnantibus quum unus ad mœnia accedens quod nomen urbi rogaf-
 set, responsum est à Thessalo nescio lingua Hetruscæ χαιρε, id est, salue, quod Tyrreni
 postea dempta aspiratione uocauerunt, autor Strabo. Acron uero in uersu Horatiano, Di-
 gnus Cærite cara, dicit: Cærites populi erant Hetruscorum, quibus deuictis Ro. omnibus
 iuribus & utendi & condendi leges priuauerunt. Huius oppidi quoq; habitati Vrsinorū
 ditionis cernitur uestigium, natura loci munitum, quod his temporibus obsessum diu Ale-
 xandri Pontificis copijs restitit. Sunt qui Cerueterum dicant proximum illi oppidum ex
 argumento nominis, tum loci indicio antiquum Cære fuisse. Forum claudij Straboni, Plin-
 ioq; ubi nunc Tolfa est & alumen Pij. i. temporibus inuentum, Ioannis Castrensis ho-
 minis transpadani opera atq; ingenio. In hac parte & præfecturæ claudij & uia claudia. La-
 cus Ciminus cum monte & sylua antiquitus inaccessa, ubi Fabius tot milia Hetruscorum
 fugauit, Liuius lxx. Sylua erat Cimina, magis tunc inuia atq; horrenda quàm erant nuper
 Germani saltus: nullus ad eam diem ne mercatorum quidem abdita ea intrare præter du-
 cem ipsum audebat. Capta aut cæsa eo die Hetruscorum x l. milia. Virgilius. Et Cimini
 cum monte lacus. Nunc lacus uici est, & sylua succisa longe minor, permeabilisq; nam
 prius uia cassia Vetrallam uersus iter faciebant. Vicus hic castrum Præf. urbis possessio,
 qui uicus Eluij dicitur Antonino. Sutrium & Nepes olim in Hetruria potētia florere, qua
 propter cum his Rom. societate iniuere. Sutrium Liuius claustra Hetruriæ uocat, ob lo-
 cum bellis opportunum contra Hetruscos. Sutrinatorum Camillus audita defectione, teste
 Liuius, ob celeritatem iussit milites com meatum trium dierum secum exportare, ne ea res
 causa moræ esset. Itaque in prouerbium uenit Plautinū, Quasi eant Sutrium; de his qui ad
 plures dies cibaria sibi exportant. Pro redactis autem ad officium contra reliquos Hetrus-
 cos eos laceffentes feliciter pugnatum à Fabio apud Ciminiam syluam, uti supra monstra-
 uit: Nepefinos quoq; qui contra eosdem auxilium implorauerāt, ac sese postea excusantes
 hostibus dederant. Nepe ex marmoribus Sutrini repertis, quanquam & apud autores &
 Nepe & Nepe te corrupte inuenitur. Surianū castrū Vrsinis Nicolaus tertius Pontifex tra-
 didit, ubi arcem excitauit, ac demum defunctus est. Hoc Britones qui uenerant in Ita-
 liam diu tenuerunt, iter obsidentes, quousq; Martinus V. id in potestatem redactum Pon-
 tifici subesse uoluit. Alexander uero ab initio Pontificatus ex eo Vrsinis reddito pri-
 mus incōmodum sensit, quum bellū aduersus eos suscepit. Vetralla Forum cassij putatur.
 cuius meminit Antoninus in itinere, ex argumēto præter alia, qd ædes diuæ genitricis mœ-
 nibus proxima, sancta Maria in Cassia dicatur. hac quōdam iter in Hetruriā. Cice. in Phil.
 Via, inquit, cassia quæ Hetruriam discriminat. Ortanum oppidum & Ortani incolæ Plin-
 io. Virg. Ortanæ classes. sicut Byzantium & Byzantij. Ferentia Ptolomæo, Ferentium
 Plinio Straboniq;. Quanquam apud quosdam Ferētinum male legitur. Ferentini autem
 incolæ. Oppidum Faliscorum est cuius adhuc uidentur uestigia, unde Otho Imperator
 fuit: Ferentinum uero inter Hernicos, cuius dicuntur Ferentimates. Falerij & Falerium op-
 pidum Faliscorum, cuius adhuc stant parua mœnia simul cum prisco nomine. Fescennia
 Plinio, & Fescennium Straboni his propinquum ponitur, siue potius inter eos. Idq; puta-
 uerim esse nunc Ciuitatem Castellanam. Vnde olim carmen nuptiale. Veientum populi
 intra xx. ab urbe lapidem sunt apud Liuium V. apud Plin. xv. è regione Crustumiorū
 medio

Captorum
factio.Agillina
CæreForū claudij
Præfectura
claudia.
Via claudia
LacusciminusVicus Eluij
Sutrium
Nepe

Surianum

Vetralla
Forum cassijOrtanum
Ferentia
Ferentinum

Falerij

Fescennia
Veientes

medio Tyberi. Qui antiquariorum iudicio apparent esse castra quæ partim procerum Ro. partim Cœnobij sancti Pauli sunt. Videlicet Fianum, Naccianum, Liprignanum, Turrita, Ciuitella, Arignanum, Castrum nouum. Veij autem ipsi inter hos omnino putantur ubi nobilia ueteris oppidi uestigia sub Vrsinorum ditione apparent, quæ adhuc Veiana appellantur. Faliscos Veis uicinos Liui. ponit lib. v. Capinatum, inquit, & Faliscorum aduentu Veis aduictum bellum. Hi enim populi, quia proximi regione erant, deuictis eis, se proximos esse periculo credebant. Capinates hodie Canapinam castrum existimant. Syluam quoque Mesiam dicit Veientibus ademptam fuisse: & rursus Arsiam syluam apud eos memorat, quæ forre Bachane fuerat: nam eo usque imperium prorogabant. Hi Ro. bellum ætates x. sustinere, deinde à Camillo subiugati, de quibus alio in loco narrabitur diligentius, Bachana apud Antoninum in itinere legitur. Stagna fabatia unde aqua fabatina Romæ, lacus Anguillariæ circaque fons, argumento loci in medio lacus, quia adhuc Sabatinum uocatur. Alsium unde Alsietina Romæ aqua & lacus, quem Brachiani quidam esse putant: & oppidum prope Vicarellum, cuius aquæ Veneris ex inscriptione reperta uocata formarumque uestigia uisuntur. Plinius tamen & Ptolemæus in littore ponunt ubi nunc S. Seuera, esseque nonnulli arbitrantur ipsum ex coniecturis cum alijs tum propinquitatis: Nam Strabo xiiii. miliario distare dicit. Fregenas uero non aliud putauerim, ut eruditius etiam quibusdam placet, quàm Brachianum, ut quasi Fregianum corruptius dicatur. Ex argumento etiam carminis Siliij, Alsium, & obsessæ campo squalente Fregenæ. Obsessas uocat & campum squalentem siue ob aquarum salientium penuriam, quæ in eo est agro, siue ob lacum subiectum olim nemoribus cinctum. Vicus Aurelij nunc Vicarellus: omnia sanè uicina sunt inter se loca. Soraacte uicinus urbi mons, Syluestri Pontificis secessus, ubi olim Apollo colebatur, cuius sacerdos Virgilio & Strabone testibus ex Irpinorum familia nudis plantis ardentes prunas perambulabat. In hac parte duo item oppida sita Straboni sunt, Flauianum & Feroniæ lucus. Virg. Flauinia quique arua colunt: horum nulla uestigia, nisi tantum hodie sancti Syluestri oppidum apparet. Cremera flu. ille existimatur qui nunc uicinus primæ portæ V. ab urbe miliario, hic enim Fabij cum Veientibus prælio congressi periere.

RES FLORENTINORVM.

FLORENTIAM ob eius historiam ultimo loco reseruauim. Hanc Arretinus à Syllanis conditam dicit: quod omnino esse falsum liber coloniarum nuper inuentus manifesto demonstrat. Nam Coloniam quidem Romanorū esse, uerum à Illuiris deductam ostendit. Sic enim scribitur: C. Cæsaris & M. Antonij & M. Lepidi Colonia Florentina deducta à Illuiris, adsignata lege Julia Centuriæ Cæsarianæ in iugera per Cardines & Decumanos, termini rotundi pedales, & distant à se pedes ii. cccc. Sic igitur existimandum quando de hoc certa principia haberi non possunt, quod etiam Vallæ in quadam epistola placuisse uideo, ut Fesulani & ex uicinis montibus homines ad loca mitiora descendentes iuxta Arnū habitationes inceptauerint, dictique ab initio teste Plinio Fluentini, quod præfluenti Arno fuerint appositum. In receptione uero coloniarum quam supra commemorauim, quod plerumque nomina mutantur, Florentini appellati. Nam Florentia Ptolemæo, Procopio, pluribusque ueterum nominatur. Ad hanc postea magnitudinem paulatim peruenit, ter diuersis temporibus mœnibus prorogatis, ut incolis facile dignosci potest. Furorem Totilæ ut autor est Procopius quæque sæpius tentata, dei benignitate incolumis euasit. Eorum res gestas, quod his omnia referta sint, quanquam superfluum est narrare, breuiario tamen percurram, his tantum præteritis quæ in cæteris Hetruriæ ciuitatibus commemorauim, initioque à Frederico ii. Imperatore sumpto quum omnia ferè ex illo cœperint. Nam quum perpetuum eum ac acerbissimum hostem continuo metuerent, satis habebant intra mœnia se incolumes tantum continere. Hoc extincto xii. Viros. Anno m. ccc. xx. creauerunt, quos Antianos uocauerunt, nihilque potius eis fuit quàm Guelfos quos expulerat Fredericus in cunctas Hetruriæ ciuitates reducere. Quorum gratia Pistoriensibus primum bellum indicunt, breui admodum prælio laceffentes dum suspectos in exilium pellunt. Et in Apennino Catianum exulum timore munierunt. Montariam item Castrum, uti suspectum solo æquauerunt, Mox

Colonia
Florētia à
Illuiris.

Antiani
creati

Mox Aretinos, Pisanos, Miniateses, Volaterranos cum exercitu magis terrentes, quam debellantes coegerunt partibus eisdem studere: Volaterras tamen improuisa pugna transeundo ceperunt liberas dimittentes. Interea Gibellini omnes Florentini qui expulsi fuerant, quorum princeps Farinata Vbertinus fuerat, Senam se recipiunt, indeque ad Manfredum Frederici filium Siciliae regem, qui tunc autoritate ac potentia in Italia maxime polebat, oratores mittunt subsidia postulatum, dicentibus se huiusmodi incommoda eius causa patris ue partium sustinere. Ille quum respondere cunctaretur, tandem cohortem tantum unam Germanorum cum suo uexillo misit auxilio, qui cum in praelio ante omnes caderent, uexillo direpto, ac probris omnibus ab hostibus tracto, Manfredum incenderunt, ut Iordanem ducem cum M. D. equitibus supplemento mitteret, qui una cum exulibus Florentinis, Senensibusque, ac Pisanis apud Arbiam flumen praelio commisso memorabilem illam cladem hostibus intulere, ubi dicuntur ex eis ad XXX milia partim caesa, partim capta: quem exitum fertur Tegianus Aldimarus eques Florentinus satis prauidisse, & saepe frustra in senatu reclamando prohibere uoluisse. Post hanc uictoriam illi in patriam redeunt, ac Guelfos expellunt, qui Bononiam se receperunt: Mutinensibusque, ac Regiensibus auxilio fuere partes fugandi aduersas. Inter hos tumultus Foresius Aldimarus qui caput eorum fuerat, fortissime pugnando cecidit. Duce dein ex eis Guidone Guerra constituto Clementis V. Pontificis amicitiam sibi conciliant, signaque domestica eius sibi assumunt, aquilam uidelicet rubram sub pedibus luteum tenentem serpentem, seque dein Carolo tunc primum aduersus Manfredum uenienti auxilio fore pollicentur. Interea Gibellini antequam Iordanes ad Manfredum rediret concilium apud Emporium oppidum uicinum habent, ubi Senenses, Pisanique consulunt omnino delendam esse Florentiam si se saluos esse uellent, nec aliter unquam aduersariis licere conuiescere. Tunc Farinata patriae incensus amore Meliora deus, inquit, non ego unquam patiar pulcherrimam urbem, quam ipse non condidi, destruere. Inde discedentes Florentini XXXVI uiros constituunt qui cum Guidone Nouello rempub. curent. Hi cum multos ex plebe administrationi promouissent, indignata nobilitas una cum Guidone secessionem facit: primum Alberti tumultum excitant, ac una omnes pro aede diui Ioannis in armis consistunt. Plebs item apud Timothei templum cogitur: quam Guido frustra conatus inuadere eadem die Pratum secessit, postea reuertens clausas reperit portas. Interim intus formidantes Guelforum potentiam ac nouam Caroli amicitiam, eos inita concordia reuocant, adfinitatesque inter se iungunt nullo plebis nobilitatisue discrimine. Quae res quanquam aequa, turbas nihilominus paulo post excitauit. Bondelmontes nobilis eques quum ob plebeam sponsam a suis obiurgaretur, eamque propterea abdicasset, in ponte dum equitaret interficitur. Rursusque res turbata, ac partes excitata. Demum Guelfi Gibellinos iterum expellunt, rebelles uindictant, bonisque omnibus priuant usque in hunc diem odio persequentes, magno quidem piaculo illius reipub. tum probro Christianae religionis: quodque peius tolerante Ro. Pontifice. Iurant noui Magistratus ante omnia se studia partium seruatuuros, ac contra fraternam charitatem facturos. Insuper & memoriam nefandi Principis horum scelerum auctoris ac illius reipub. perpetui hostis, quam omnibus modis delere debuerant, hoc pessimo dissensionis instituto quotidie renouant. Igitur his expulsis statim partis Guelfae Capitaneum externum ac nobilem creant, primusque fuit Lucius Sabellus. Sed paulatim ad ciues ac plures idem magistratus postea redactus. Dein Gregorij X. illac Lugdunum Concilij gratia proficiscentis, ac ciues ad reducendum exules, utque communi concordia cum alijs ad Hierosolymitanam expeditionem cogentur exhortantis, iussa contemnentes triennio sacris interdicti fuere, a quo nec etiam in reditu prope moenia transeunte, sed tantum a successore soluti fuere. Sub Nicolao III. recreati aliquantulum: is Latinum Cardinalem Vrsinum misit, qui reducta exulum parte rem ad ocium deduxit XIII. uiris qui reip. inuigilarent creatis, quibus diu bene uiuere non licuit per mortem Nicolai, ex quo alia reip. forma mutata. Priores enim artium tres primum creati: deinde sex, singuli a singulis tribubus, quae sex tunc erant: postea XII. postremo VIII. qui adhuc durant. Inter haec a Gibellinis Bonitium oppidum occupatum Flo. expugnant, soloque aequant, ac ad habitandum incolis tantum sub monte planities concessa ubi nunc cernitur: Eodemque tempore Vicarius Rodulphi Caesaris Miniata morabatur, cui minime parabant, Anno quo interijt Carolus

Iordanes dux
apud Arbiam
Tegianus
Aldimarus
Foresius
Aldimarus
Guido
Guerra

Guido Nouello.
Seditio plebis & nobilitatis.

Bondelmontes
Gibellini iterum
expulsi

Capitaneus
partis Guelfae
creatur
L. Sabellus.
Gregorius X
Nicolaus III
XIII. uiri
creati.
Latinus Car.
Priores artium
creati.
Bonitium
expugnatum.
Vicarius Ro.
rex dufi Caesaris.

eōmeatum, cetera q̄ necessaria prepararent: deinde ut ab Arretinorum qui sui essent, bello abstinere. Quibus responderūt, primo se nō putare posse, cum Romanorū sit imperator, Italiā quā conseruare debuerat, tanta multitudīne eū uelle opprimere. Deinde sese eū pro dignitate proq̄ facultate (modo ueniat amicus) suscipere paratos. Arretium uero non domi nandi, sed pacis concordiaēq̄ inter eos componendae gratia debellare. Interea Robertum re gem certis conditionibus quinquennio dominum ciuitatis adcersunt. Henricus igitur cum Mediolani diu substitisset: inde Romam, postea Florentiam uenit: apudq̄ S. Saluū castra locat cum ingenti exercitu & exulibus Florentinis, inter quos Dantes erat. Quumq̄ uicina iam terrae rebellarent, intusq̄ maxima trepidatio esset, non defuit eis deus ac foederatorum fides: qui fuerant, Lucenses, Volaterrani, Senenses, Bononienses: quorum auxilijs tanto peri culo resisterunt. Demum ille post dies, XL. incensis tentorijs media nocte discessit: Ignis au tem cum nondum intellectus terreret ciuitatem, mane re cognita exhilarauit. Inde apud Ca scianum proximum castrum, ac in Hetruria mensibus aliquot consumptis, postea domum reuertit. Post cuius discessum facile omnia recuperarunt, ac Pisanis bellum intulere, quibus dux erat Vgutius Fagiolanus: à quo cladem maximam apud montem Catinum sustinue runt, ubi Roberti regis frater ac nepos cecidere. Roberto tempus imperij triennio proro gatum. Pace facta cum Pisanis Castritius, qui Lucae Vgutio expulso successerat, Florentinos adsiduo bello uexabat, ausus cum Accio uicecomite ad Paretolam altero à Florentia lapide castra ponere. Post triduū inde discedens Montemurium cepit: prius Signiam ceperat. Pistorienses sibi adsciuit: inter eosq̄ Philippum Tidicem ciuem eorum tyrannum Fioren tinis aduersum constituit: At illi misso exercitu eum de repu. deiecerūt oppido capto, quod Castritius deinde per obsidionem iterum recepit. Post hac Florentini Carolū Roberti filiū, eisdem cōditionibus quibus antea patrē, ad regendam remp. per Donatū Acciaiolū equitē oratorē adcersunt. Is em̄ Donatus autoritate ac prudentia princeps tūc patriae fuerat: quūq̄ ob ciuium charitatē de exulibus reducendis ageret, in exiliū missus Baroli extinctus est. Hu ius germanus Nicolaus Card. ac uicecancellarius magna item exiistimatione Pisis, Anno MCCCVI. decessit. Eodem ferē tempore alter Angelus eiusdē familiae, ord. praed. patriae praesul florebat, & Nicolaus etiam eques Neapoli apud Ioannam Vicerex potentissimus: qui & Francum gentilem suum ad regendas Athenas, quae iuris reginae fuerant, misit. Is por stea dux eius loci factus annis ferē. XXX. successoribus eū reliquerat: desitū tandē, Turca rū aduentu. Postremo siquid ornatus deerat, Donatus iunior familiae cumulauit. Sed ad pu blica rursus reuerto, Florentini insuper Pistoriensib⁹ fuere auxilio, ut Guelfos extorres redu cerent. Hi demum per ciuile discordiam sese Florentinis dedidere his cōditionibus, quibus nunc utuntur. Post Castritij mortem Lucam diu obsedere: cuius exitum belli deq̄ Lucen sium cum Florentinis rebus gestis in Luca narraui. Baldi quoq̄ & Friscobaldi nobiles quod uim externam magistratui attulissent, à populo expelluntur. Ioannē Olegium Ioannis Prae sulis uicecomitis ducem, auxiliante Saccone Aretino Scarperiam obsidentem, per Alberti cium Recasolanum repulerunt: quae uictoria Ioannis & Syluestri equitum ex medicum fa milia subsidio uenientium uirtuti est adscripta. Ipsi autem Recasolani exules hosti adhaeren tes, unā cum corū oppido Vertine sublati sunt. Sacconem bello compresserunt, filiosq̄ ipsi us patria ditione eiecerunt. Paulopost & Albertos: quorum domus & Cardinale uno & Ba prista est honestata, uiro antiquario tū doctrinis omnibus ornatissimo. Anno MCCCX. moenia postremo prorogata fuere, portaeq̄ ubi nunc existunt. Primum nanq̄ trans Arnū circa ueterem pontem tantum suburbana aedificia & uillae hortis permixtae sine moenibus fuere. Deinde producta urbs à templo, olim Martis, nūc S. Ioannis Baptistae ad Thermas publicas & theatrum uetus. Secundo productum pomœrium, ex una parte ad ripas flumi nis: ex altera usq̄ ad S. Laurentij adem. Gualterius Gallicus dux Athenarū appellatus: qui sub rege Carolo Rempu. Florentinam administrante meruerat, in urbem eodem quo Caro lus imperio adcersitur: qui quū tyrannum magis quā rectorē ageret in curia residendo, magistratu eiecto, omnibusq̄ minima de causa minitendo intolerabilis factus, à populo do mi obsideē: tandē sequestro Angelo Acciaiole Praesule post X. menses imperio se abdicare coactus, tantū incolumis relictis omnibus in Gallia se recepit. Deinde Pandulfo Malatesta duce aliquandiu usi, memorabilem illam obsidionem Io. Haucuti ducis Pisanorū passi sunt, qui ad S. Saluū castrametatus est. Paucis post annis ignominiam duce Galeoēto item Ma

Robertus rex
quinq; annis
dominus.

Contra Pifa.

Castritij Lucē
sis obsidio.

Carolus Ro
berti.

Donatus Aer
ciaiolus.

Pistorium

Baldi

Friscobaldi

Ioan. Olegius

Recasolanorū

familia.

Ioannes &

Syluester Me

dices.

Gualterius

dominus.

Pandulfus

Malatesta

Galeoēto

latesta

lateſta inclyta uictoria compenſauere, captis ex eis mille in triumphumq; ductis. Ipſe uero
 lo. Haucutus qui poſt Piſanos Gregorio X I. contra Bononiensē unā cū Britonibus milita
 bat, opera Barnabæ ad Florentinos transfugit: quum paulo ante Rodulfus Varanus qui in
 Florentinorum exercitu Pandulfo ſupradicto ut pigro duci exauctorato ſucceſſerat, ad Gre
 gorium transfuſiſſet: à quo ſacris interdicti ſuere quod auxilia unā cū Barnaba Bononiensē
 buſ tuliffent: per Urbanum II. poſtea reconciliati: quo tempore Carolus Pannoniæ rex qui
 pro Sicilia regno contra Ioannam uenerat, à Florentinis auxiliū diu pollicitum repetebat:
 quem & illi à ſuis ceruicibus X I. mil. aureis depulerunt. Mox Arretium ab Ingeranio Ludo
 uici Andegaueniſis duce L. mil. emerunt. Sed & alia quoq; loca omnia tunc ſorte conſecuti
 ſunt, quæ poſt Gualteri tyranidem in libertatem ſe redixerant. Volaterranos ſponte in ſu
 dem deditos ob diſcordiam ciuilem habuere. Miniatenſes item paulo ante Caroli aduen
 ſum, uerum paulo poſt uenientibus eò Teutonicis rebellauere. Demum in poteſtatem reda
 ctis per Barnadonem ducem, haud multo poſt Benedictus Mangiadorus patriæ princeps,
 è Miniato tunc exul, in oppidum irruptione cum paucis facta magiſtratum Florentinū in
 terfecit, libertatem conclamando, nemineq; proſequentē eadem ſubito uia incolamīs regreſ
 ſus eſt. Geminianū & Collem paulo poſt, ſponte item ob diſſenſionē ſeſe deditibus oppi
 danis, habuere. Pratum ex regina Ioanna & Ludouico Andegaueniſi mercati ſunt, concili
 ante rem Nicolao Acciaolo equite ſupradicto. Cortonē à Ladislao Sicilia rege LX. mil.
 lium etiam commutatione acceperunt. Vallem Arni ſuperiorem electis Vbertinis Paſſijs
 ſimul & Comitibus Guidis qui ea loca tenebant. Comites enim Guidi annis ſerè CCC.
 initium habuere hoc modo. Otho Imperator quum quondam in templo die S. Io. Baptiſtæ
 in ſolennibus aſſeſſet, ſpectaretq; quandam puellam nomine Baldracam admodum forma
 præſtantem, alioqui de plebe & pauperē, parente tentata in ſpem ea potiundi uenit: illa acer
 biſſime reuiſit, mallēq; ſe pauperem eſſe dictitans quā impudicam. Quamobrem impera
 tor nobile reſponſum admiratus decreuit eam pro uirtute munerare, Guidoniq; uni ex ſuis
 nobilibus adoleſcenti in eadem hora locauit: iuſſitq; domū magna procerum frequentia co
 mitari, pro dote caſtris plurimis & apud Vallem Arni & apud Caſentinum cōceſſis. Hinc
 comites Guidi appellati: ex quibus Guidum Guelforum ducem ſupra memorauit:
 quumq; per tyranidem cuncta agerent, ſublatis unā cum caſtellis eorum ſunt: ac ex his par
 tim Terranoua in Arretino ædificata. Ultimus ſanè ex eis Franciſc⁹ Roberti filius: qui quū
 Puppiū caſtrū in Apennino teneret, ſpe potiundi Caſentini ſe Nicolao Picinino tūc ho
 ſti dedit: ex quo à Florentinis deinde expugnat⁹ ſaluſ reb⁹ ac liberis ex cōditione diſceſ
 ſit. Anno M. C C C L X X X. orta ſeditio ob legē monitoriam latam: qua multæ familiæ mo
 nebantur, hoc eſt, ab adminiſtratione reip. & magiſtratibus obtinendis reſiſciebantur: quam
 quum Sylueſter Medices Vexillifer antiquaſſet, plebs in autorum legis domos impetum fa
 ciunt: poſt hæc Sylueſtro ſucceſſorē ipſimet creat de plebe Michaelē Landi: ſed planè repu
 gnante nobilitate, ac inſimos homines ad magiſtratus admittere nolente, plebs ad S. Mariā
 nouellam ſecedit, ſuosq; ibi dies aliquot creauit magiſtratus, in forū deinde armata prodijt:
 cui Michael equum conſcendens ſequentibus bonis partim ui, partim propriæ dignitatis
 adſpectu occurrendo, rem ad ocium & concordiam deduxit. Poſt hæc externa naſcitur tur
 batio per tempora Caroli IIII. Imper. Morialis genere Gallus miles S. Ioannis, prædonis
 modo in Caſentinum cum equitum octo milibus irrupit: quo facile repulſo, non diu poſt al
 ter item prædo inſequitur, Conradus Lindus homo Germanus, qui quū ab Apenninicolis
 circum obſideretur, oratores tunc Florentinos ad eum miſſos retinuit, ſtratagemate uſus do
 nec paulatim illis fauentibus ſe in tutum recepiffet. Deinceps bellū inſecutum Mediolanen
 ſe, quod Florentini XII. annis aduerſus Ioannem Galeatiū magna perſeuerantia ac animi
 magnitudine geſſerunt ex ſententia Ioannis Ricci equitis, qui longa oratione populo per
 ſuaſit, hoſtis tyranidi ac cupiditati dominandi, omnibus unſ ac uiribus occurrendum, in
 iurijs eius plurimis commemoratis: ne & ipſi ſicuti reliqua ſerè Italia in miſeram eius incide
 rent ſeruitutem: Nam Vicecomitum aliorum prius arma potuiſſe ſuperari monſtrauit, quū
 Præſulī Ioanni & eius duci Ioanni Olegio ſape reſtitiffent. Igitur Galeatius ex omnibus
 eius terris Florentinos diſcedere iuſſit. Duces utrinq; plures. Ioānes Haucutus Florentinis
 in medio ſerè belli tempore extinctus: ſtatua in templo equeſtri Florentiæ honoratus conta
 mulatur: cui Bernardonem Gualconem ſuffecerunt, qui olim dux Britonum in Italia à Gre
 gorio

gorio X I. missus ad tuendam eius ditionem, se in patrimonio adreptis quibusdam Pontificis castris continebat. Deinde Orlandus Malauolta nobili inter Senenses genere Florentinis adhæsit, quare à suis ciuibus qui partes Vicecomitis sectabantur exilio cum tota familia multatus est. Huius successor Ioannes Malauolta duci postea Philippo in bello Brixienfi militauit. Vicecomiti uero Ioantedescus nepos Sacconis Arretini se autorauit. Cui initio belli extincto Ioannis Accij filius Vbaldinus successit, Albericus itē de Barbiano, Octobonius Parmensis. Adcersita etiam Florentinis externa auxilia, Robertus Imp. cui uenienti Venetias missus Ioan. Riccius Cosmi pater ad exoluenda c c . mil. Iacobus Comes Armo-ricarum & Stephanus Bauariæ dux per Ioan. Riccium & Rainardum Bonfiliacium equites legatos, ambo exitu infelici. Nam alter dum auxilio Florentinorum Franciscum Carrariensem Paduæ à Galeatio ablata restituere conaretur, spe pacti stipendij frustratus redijt domum. Alter Iacobus dum Alexandriam nititur inuadere, à Iacobo Verme duce se in castra post pugnam recipiens de improviso à tergo petitur, ubi magnam suorum cadem passus ipse etiam ex uulnere paucis post diebus extinctus est. Cū de pace Genuæ conuenirent apud Antonium Adurnum ducem, roganti oratori Ioāni Galeatij quis pro hac sponderet: Guido Delpalagio Thomæ equitis filius, uir moribus integerrimis un⁹ ex legatis, Hic ensis ait, q utriusq; uires expertus est, Verum paulopost rupto utrinq; fœdere bellum repetitum, nec diu post intermissum. Anno uidelicet M . c c c c . ob pestilentiam Florentiæ maximam insecutam qua ad x x x . hominum millia periere: quando & Rinucium Farnesium qui eis militabat extinctum magno honore sepelierunt. Bellum igitur post hæc maioribus uiribus infeliciter instauratum apud Casaletium Bononiensem uicum, ubi copiam Florentinorum omnes periere Bernardone etiam duce capto, & Bononia quæ ad eam diem in societate populi Florentini fuerat sub iugo Mediolanensium missa. Iam prope mœnibus ipsis Florentinis timebatur, nisi interim morte Galeatij ex morbo cōtracta reipu. diuina prouidentia subuenisset. Consumpta traduntur in eo bello ad decies centena & ducenta aureorum millia Post eius obitum Philippij filij factionibus etiam aduersi fuere, cum quo primum apud Senogalliam male re gesta duces ille suos in Apennino uaria Florentinorū oppida direptum misit: at Florentini inita cum Venetis societate causa fuere ut ab illis Brixia occuparetur: cōtraq; item Picininū ad eam urbem obsidendam ab eo missum, Nannem & ipsi Strotiū cum c c c . equitibus miserunt: ille rursus pro Lucensibus aduersus eos Picininū, Franciscū Sfortiam. Post Mediolanense Pisanū renouatur. In principio belli Bertoldo Ursino & Comite Cauri ducibus sunt usi, quibus quod apud Vicum Pisanum mensem iam cōsumpsissent, bellum ducere uisis, successorem miserūt Ludouicum Melioratum Innocentij v i i . fratris filiū, qui Angelum Pergulensem Pisanorum ducem cum M . D . equitibus apud Volaterras profligauit, alterum dein ducem Gasparem Vbaldinum fregit. Quoniam uero reliquam hanc historiam in Pisanorum descriptione commemorauit, tantum hæc ultima repetam. Cum Ginus Caponius missus à Florentinis Sarazanam ex Gabriele Vicecomite c c . aureorum milibus Pisas mercatus est, ex illo ciuitatem capientes mox inde irruptione facta reiecti, clamataq; à populo libertate obsessio rursus renouatur: interim Burgundiæ ducis orator ad Ginum qui unā cum Maso Albizo equite, bello præfectus erat, in castra uenit nunciatum, ut ab expugnatione suorum dediticiorū absterneat: quumq; neganti audacius minitaretur, Ginus euestigio iratus eum in Arnum comprehensum deijci iussit, Post itaq; menses x i i i urbem Ioanne Gambacurta prodente consequitur, in eaq; primus Prætor ius dixit, ac concionem habuit ad populum ad bene sperandum adhortans, qua cunctorum animos demulsi. Cui Bartholemæus Ciampolinus uir facundia autoritatēq; præditus dicitur respondisse. Florentinorum deinde remp. Nicolaus Vzano administrauit, uir opibus potens in bello, qui auxilium Bononiensibus contra Ioannem Galeatium ferens captus, & Papiæ in carcerem coniectus est. Cui Pallas Strotius eques successit, qui orator Fauentiam ad componendam cum Philippo & Venetis ac Florentinis pacem profectus est, quò partes conuenerant. Huius prosapia maxime præpolluit cum diuitijs tum equitibus, Nanne quem supra diximus, Thoma, Philippo & altero Pallante. Ferrariæ quoq; quò se pridem recepere per exiliū, propagauerunt, ubi Titus etiam Strotius elegiarum scriptor, sed & ædes inuidiosa Philippi Strotij nuper exstructæ, priuatorum adificia cunctorū in Italia antecellunt. Igitur Pallan-

Malauolta
Senenses
Ioantedescus
Ioan. Accij
Vbaldinus

Pestilentia
Florentiæ
Rinucius
Farnesius

Nannes
Strotius
Comes Ca.
Ludouicus
Melioratus
Angelus
Pergula
Gaspar
Vbaldi.

Nicolaus
Vzano.
Pallas Stro-
tius.

tis potentia, Cosmum Medicum expulit, qui post annum quo Paduæ exulauit à ciuibus re-
 uocatus, talionem & ipse aduersarijs reddidit. Huius pater Ioannes Riccius mercator in pa-
 tria diues memorat: maiores item equites illustres mihi supra nominati, quos omnis alió-
 que simul ætate sua Cosmus rebus gestis antecelluit, neq; unquã priuato talis potentia, neq;
 inerudito sapientia par, neq; deniq; mercatori tot contigerunt diuitiæ, neq; illis quod magis
 mirandum, quisquam & magnificentius & religiosius est usus, egentibus opitulando, tem-
 pla plurima per orbem construendo, ac reip. subueniendo. Quumq; unus omnia posset, nõ
 omnia uoluit, quantoq; ei plura licuere, tanto magis infra suam fortunam uictitando sibi de-
 negauit. Eoq; prudentiæ fama peruenit, ut eius dicta factaque pariter celebrentur. Francisci
 Sfortiæ maxime amic⁹, tum Baldassaris Cossæ olim Ioannis **XXIII.** cuius Thesaurarius
 fuit. Eius tempore concilium Florentiæ ab Eugenio celebratum: & basilica Reparata ab eo-
 dem Pon. dedicata: cuius rei gratia pons ligneus mira celeritate exstructus ab æde prædica-
 torum ubi ille habitabat, usq; ad Basilicam forte pertingebat, aulæ ab lateribus supraque
 opertus: quod opus non magnificum solum, sed necessarium uisum ob mortalium multitu-
 dinem uias replentium, qui ad eam celebritatem conuenerant. Cuius etiam Pontificis Cos-
 mus postea auxilio nobilem illam uictoriam apud Anglarem oppidum contra Nicolaum
 Picininum à Philippo duce missum adsecutus est, quibus meritis pater patriæ fuit à ciui-
 bus appellatus: decessit anno ætatis **LXXX.** salutis **M.CCCCLXIII.** Petro potentia
 successore relicto, quem simul & Ioannem ex Contessiuæ matrimonio ex Auerniorum fa-
 milia susceperat. Is igitur moderato quietoq; fuit ingenio, missusq; quondam uiuente patre
 legatus una cum Dietisaluo Nerone, Angelo Acciaiuolo, & Nerio Gini ad Franciscum Sfor-
 tiam nouum Mediolani ducem de gratulatione. Idem postea uiri præter Nerium in eum
 anno **M.CCCCLXIII.** coniurauerunt autore Luca Pycto. Is in rep. & popularitate cele-
 bris & ætate iam grauis indignum ducebat iuueni cedere, ac Tyrannidem eo modo in liber-
 ra ciuitate ex successione continuare. Angelum dolor repulsæ matrimonij sollicitabat, quum
 ille filium eius generum nobilitate primarium præ alio recusasset. Dietisaluum uero uetus
 in eam familiam odium. Igitur hi Nicolaum Soderinum eiusdem factionis uirum nacti, sum-
 mum tunc Magistratū obtinentē, Decemuiratū abrogauerunt: cui dandorū adimendorū
 magistratū erat potestas. Planèq; hoc modo effecerant, ut partes Pyctanæ præualerent, ac
 quæsitam ab initio libertatē in suam libidinē atq; potentiam conuerterent. Petrus uero à su-
 is etiam excitatus, cum Nicodemo tunc ducis Mediolanensis Florentiæ legato agit, ut eius
 opera ducis, familiæ Medicum iustis de causis amicissimi, auxilia propere sibi mittantur. Illi
 contra ex Borso Estensi Ferrariæ duce suppetias conquirunt. In hoc tumultu quum utraq;
 copiæ prope urbem in armis consistentes imperata expectarent: Soderinus iam magistra-
 tu functus, ac consilio & audacia promptus, ut rem ad manus quandoq; deduceret, cum tre-
 centis Germanis armatis, è diuersis tabernis conquisitis, ad domum Luca se confert, eo ani-
 mo ut reliqui coniurati cum suis quisq; uiribus eò conuenirent, indeq; in Petri domum uno
 impetu irumperent. Verum Luca prohibente, qui iam antea clam placatus rem animo de-
 tractare cœperat, non ulterius processum, paulatimq; magistratu publico & amicis utriusq;
 interuenientibus in concordiam uentum. Petrus ut inuidiæ cederet populari, se in uillam su-
 am Caregium transferri iussit, morbo articulari impeditus, quo toto ferè tempore dum fuit
 in potentia laborauit. Aduersarij interea minime quiescentes, ut qui temporis necessitate cõ-
 cordiam magis simulauerint quàm ex animo iniuerint, Borsianos milites qui in loca uicina
 se receperant conuocare, ciuēsq; rursus ad studia libertatis animare cœperunt. Petrus certior
 factus in urbem reuertitur. Sfortianos & ipse quos iam domum remiserat propere reuocat,
 clientelāsque subditorum undiq; conquirat. Quumq; iam & auxilijs & ciuium studijs superi-
 or appareret, inimici paulum retardati, tum res ad ocium rursus deduci uidebatur. Petro in-
 terim & Luca sollicitantibus populus in forum in concionem quam parlamentum uocant
 cogitur, ubi Decemuiratus restitutus, ac de nouo **XIII.** uiri creati, qui exilij necisq; ciuium
 potestatem haberēt, Luca uero ut ciuitatis liberatori publice priuatimq; actæ gratia: Quod
 factum aduersarij cum manifesto in sua capita redundare animaduertent, sumptis quæ
 poterant bonis celeriter ex urbe profugiunt: Angelus Neapolim, Soderinus Ferrariam, Die-
 tisaluus Bergomum, ad ueterem amicum atq; hospitem Bartholemæum Colium, qui tunc
 patriæ

Cosmus

Concilium
FlorentiæConiuratio
Pyctana.X uiri ab/
rogati.X uiri in/
staurati
Bellum Co-
lianum

patriæ princeps armorum gloria ac militiæ disciplina in Italia florebat, eumque ad reducen-
 dos exules animat, monstratque ex re ac gloria eius, tum Venetorum quibus esset auctora-
 tus, fore, eorum partes Florentiæ præualere. Ille senatu Veneto consulto suis exulumque au-
 spicijs negocium suscipit, ac quam maximū potest equitū peditumque numerum scribit, dissi-
 mulans se nunc regem Neapolitanum, nunc Mediolanensem ducem petiturū. Hi enim am-
 bo in amicitiam atque auxiliū Florentinorum conuenerant, ac Fredericum Urbini ducem
 cum exercitu miserant, qui per uallem Anemonis, quæ est agri terminus Florentini Aemy-
 liam uersus, itinere factō in Fauentinū populabundus irrupit, quod Astorgius Manfredus
 princeps eius urbis Florentinorum militiæ auctoratus ad Venetum defecisset: quūque Co-
 lium, qui planè uiribus ac numero superior erat, aduersus uenientem conspiceret, progres-
 sus ulterius loco munitissimo castra posuit: eo quidem animo, ut copias sociales quæ iter
 dicebantur ingressæ, minori periculo expectaret: nec tamen propositum tenuit, quum hæ di-
 utius tardarent quàm credebatur, & munitionibus castrorū aduersus potentem exercitum
 fidendum non iudicaret. Itaque hunc quoque locum dimittens inter oppidum cui Bononiense
 cognomen est, & forum Cornelij confedit: quorum alterum Bononiensium dioceseos erat,
 altera ciuitas Thadæi Manfredi, quos ambos pro socialibus sentire tunc erat opinio. Bellū
 hoc modo aliquot annis protractum laceffentibus utrinque potius quàm dimicantibus inter
 se hostibus, cum nullibi conatus succederent, ac uirtus militum propè par esset: nam omnes
 ferè Italiæ duces utrinque cōuenerant. Post hæc Dietisaluius se Ferrariā recepit, ubi aliquan-
 diu moratus demum Romam uenit: ibique breui post tempore apud filium Zenobium ex-
 cessit annorum ferè LXXX. situsque in aede Mineruæ ingredientibus dextrorsum, uir ani-
 mo inquietus, ingenio sagax, alieni appetentissimus, sui parcissimus: nam ad XXX. millia
 numū aureorum digrediens secum extulit. Quatuor item eius fratres, inter quos præsul fu-
 it Florentinus, in exilio pariter extincti sunt. Petrus autē Medices soluto bello Coliano pau-
 cis post annis excessit, articulorum doloribus consumptus: cuius gratia domi se diu conti-
 nuerat. Laurentius eius filius adolescens, unā cum Iuliano fratre ex coniugio Lucretiæ Tor-
 nabonæ genitus, rei priuatæ ac publicæ hæreditatem adiuit, a quo similior quàm patri, auto-
 ritatēque iam in ea ætate constantiāque senili, quæ unā cum annis creuit: nec solum familiæ, sed
 patriæ lumen attulit, ut illa inter orbis terras nō solum pulcherrima sed felicissima ac poten-
 tissima haberetur. Eius item adiecit imperio Sarazanam ac Petram sanctam in regione Lu-
 nensi, propagatis etiam in parte Aemylia finibus. Passus & ipse coniurationes uarias, sed
 Pactianam inter alias periculosissimam, quæ hoc modo se habuit. Romæ duo Francisci Pa-
 ctius & Saluiatus Præsul Pisanus autores fuerunt: Hic quod in honoribus ac adipiscenda Præ-
 sulatus possessione Laurentium aduersum habuerat, alter quod quum se nobilitate, ingenio
 ac propè diuitijs, parem esse conspiceret non æque potentia, dolebat. Igitur hi cum Hiero-
 nymo Riario Sixti IIII. necessario rem communicant, quod ei pariter inuisum illum scie-
 bant. Nam quum thesauri Pontificij custos ab initio fuisset, in Tiferni obsidione Nicolao
 Vitellio Tifernati auxiliū ferre clandestinum contra Pontificem deprehensus fuerat. Cō-
 scio igitur & aduente Pontifice Pisas primum, deinde in uillam Pactianam profecti dies
 aliquot in ea substiterunt dum reliquos coniuratos adhiberent, remque omnem ordinarent.
 Inde uero X. Calen. Maij die dominico anno M. C. C. C. L. X. X. V. III. coniurati specie rei
 diuinæ Florentiā ueniūt simul cū Raphaele legato Hieronymi propinquo, qui unā seu for-
 te seu cōsilio aderat, è schola Pisana nuper factus cardinalis. In aedē omnes Reparatae mane
 ad sacrificiū cōueniunt. Saluiatus interim cum suis clam armatis templo discedens, in curi-
 am ut Cæsarem Vexilliferū alloquatur alio simulato negocio proficiscit, eo tamen consilio,
 ut orta cæde in templo ipse præsto esset, qui curiam simul cum magistratibus inuaderet. Igi-
 tur dato signo cum Eucharistia attolleretur: Bernardus Bandinus primus, Iulianum Lauren-
 tij fratrem confodit: Antonius Volaterranus, qui primas sibi partes depoposcerat odio du-
 ctus ueteris in Volaterranos iniuriæ, Laurentium ex alia parte aggreditur post tergum, pau-
 lulumque intra iugulum ferit, quum ille statim ad clamorem conuersus ictum uitaret, ac itera-
 re uulnus uolentem prope subterfugit in aedis sacrarium proximum, ubi à suorum multi-
 tudine exceptus ac seruatus est. Fama interim eum esse uiuum peruagante, animus Lauren-
 tianis additur. Coniurati alij aliò diffugiunt præter Iacobum Pactium equitem, qui equo ur-

*Astorgius
 Manfredus
 transfuga.*

*Dietisaluij
 finis.*

*Laurentius
 Medices.*

*Coniuratio
 Pactiana*

*Bernardus
 Bandinus
 Antonius
 Volaterranus*

bem percurrens ad libertatem populum excitabat, quumque neminem prosequentem uideret, protinus egressus porta Fauentina fugam adripuit. Legatus è templo à ciuibus in curiam ductus ac custodia traditus, tum pro uiri dignitate tractatus est. Interea Saluiatus qui cum Vexillifero de industria sermonem protrahebat ut finem expectaret, statim comprehensus & ipse eodè die cū omnibus suis fontib⁹ & insontib⁹, simul & Francisco Pactio, Iacobo Saluiato, ac Iacobo Poggij filio, qui & ipsi inter coniuratos erant, ad Curiaefestras suspensus fuit. Postridie uero eius diei Renatus Pactius (nam is tantum conscius fuit, in uillamque abiit ne rei quam minime probaret interesset, tantum ei nocuit ingenij opinio quo ceteris gentilibus prestabat, & quo potissimum formidatus erat) sequenti uero die Iacobus Pactius simul cum Ioanne Baptista Montescio è fuga retractus eundem exitum habuere. Is enim Ioannes Baptista miles erat Hieronymi, cui datum ab initio negotium Laurentium inuadendi: Verum, qua mente aut consilio nescitur, rem eodem die detraxit. eiusque officio delegatus Antonius quem supra nominaui: nec tamen propterea supplicium euasit. Antonius uero octauo die in cœnobio prope potestatis aedes repertus simul cum Stephano idem subiit fatum: erat autem Stephanus Iacobi Pactij scriba, qui Antonium sequi remque iuuare se receperat, ac minime prestiterat. Adfuit eodem die è coniuratis Ioannes Franciscus Tollentinas ex agro Forocorneliensi cum peditibus mille, totidemque Laurentius Tifernas ex alia parte, qui ubi rem infectam uiderunt magno se periculo domum receperunt. Hoc nuncio Pontifex accepto Laurentium sacris interdicit, quod dei sacerdotes legatumque attigisset. Ille uero ut eius placaret animum, legatum remisit. At Pontifex nihilominus bellum Florentinis ob eum aperte decreuit, sociumque ad id regem Siciliae Ferdinandum adsciuit, qui simul Alfonso regis Calabriae, & Fredericum Urbini, duces cum exercitibus miserunt, ut agrum eorum Senis uicinum popularentur. Laurentius uero in rep. confirmatus, ac à populo potestate accepta, Herculem Estensem cum copijs in occursum mittit, qui apud montem, qui dicitur Imperialis, constitit. Hic enim mons tanquam compedes ex ea parte iacet, naturae munimine ulterius procedere uolentes facile prohibens. Hostes itaque iam Castellina, Brolio, Cacciano, nonnullisque circa Castellis expugnatis, hunc montem petentes post dies aliquot superauere. Inde ad oppidū Collem castrametauere, quod etiam paucis diebus quanquam munitissimum in potestatem receperunt, praeter partem superiorem, quae reliquis aedificijs arcis modo supereminet: quum si expugnassent nihil erat reliquum quam ad moenia Florentina procedere. Laurentius uero cum iam periculum imminere conspiceret, ultro decreuit ad regis hostis misericordiam confugere. Itaque ad suos oratione habita, ac professus se reip. causa periculo obiecturum, itinere per mare Tyrrhenum facto Neapolim celeriter adplicuit, ubi humaniter exceptus suppliciter ueniam petijt, ac cum rege annui censurapactione transiit, paucisque post diebus incolumis ad suos regressus est ac bellum dissolutum. Quod factum Pontifex quanquam grauiter tulit, quod se neglectum praeteritumque uiderit, auxilijs tamen destitutus pacem coactus est facere. Quamobrem oratores XII. ad eum missi qui ueniam praeteritorum peterent, ac populum Florentinorum communi causa expiarent. Fuere autem hi, Franciscus Soderinus, praesul Volaterranus, Antonius Rodulfus, Ioannes Ianfiliatus, Petrus Mimerbertus, equestris ordinis omnes. Guidantonus Vesputius iureconsultus, Masus Albizus. Ginius Caponius. Iacobus Landfredinus. Dominicus Pandolphinus. Ioannes Tornabonus, & Antonius Medices. Ex his Praesul caput legationis orationem in senatu habuit, ueniamque petijt praeteritorum. Die deinde dominico primo aduentus, anno M. CCCC.LXXX. omnes mane in porticum basilicae Petri conueniunt, Pontificem atque patres praestolantes. Ibi Pontifex proforibus templi procumbentes ad genua, uiritim de more uirga conuerberatos terga expiavit, ingressi deinde basilicam sacrificio interfuere, quo peracto domum reducti sunt omnium patrum familijs comitantibus, Nam prius Urbem nemine de more obuiam procedente ingressi fuerant. Post haec Laurentius defunctus periculo respiscere paulatim, maioreque postmodum apud suos ciues esse autoritate, ac Tyranno propius agitare, cum sicarijs incedere, excubijs ac nuncijs diligentius inuigilare, Denique amissas in bello facultates undecunque recuperare coepit, Vir adspectu tristis, ore truculento, sermone ingratus, animo

Ioanes Fran.
 Tollentinas.
 Laurentius Tifernas.
 Laurentius
 cōtra Sixtum
 & regem Ferdinandum.

Oratores XII
 Florentini

animo factiosus, in curis agitans continuo præter unum musicæ solatium, natura tamen non uti monstrabat inclemens aut inciuilis: Nam cum Saluiatis post eam coniurationem adfinitatem inuicit. Mihi quoque quem Antonij supradicti fratris mei grauis causa suspectum reddere debuerat, epistolam humanitatis ac officij plenissimam scripsit, adeoque elegantem ut eam à Politiano scriptam omnino putauerim, nisi ille postea iurasset Laurentij ingenio dictatam, qui paucis, si quando à curis esset uacuis, in hoc genere cederet. Ingeniorum alioqui censor fuit atque amator: nam Pisus scholas liberalium artium instituit, Florentiæ quoque Græcæ disciplina, Demetrio uiro doctissimo aduersito. Ex matrimonio Claricis Ursinæ Petrum, Ioannem, & Iulianum, sceminasque tris suscepit, quarum una Magdalena Francisco Innocentij VIII. Pontificis filio locata, causa fuit ut Ioannes frater Cardinalis fieret. Excessit ex morbo annorum ferè XLV. in uilla sua Carigiana IIII Idus aprilis M. CCCCLXXXII. Paulo ante prodigium uisum, tactum de cælo templi culmen diuæ Reparatae: inde saluo cætero ædificio marmor quadratum, ingenti uastaque mole, ad imum deiectum, ita politis lateribus sicuti antea positum fuit, latæque in uertice fenestra apparuit, quod prælagium plerique postea duxerunt partis imperij Florentinorum per Laurentij mortem ruituræ. Petrus rem deinde suscepit sæuus natura, quam ab initio dissimulare conatus, postea manifesto ostendit, in proximos ac propinquos prius erumpendo, partemque eorum nullis ac leuibus de causis in exilium mittendo, partem etiam grauioris supplicij pœna territando, aliâque præter moderationem suorum maiorum tentando. quæ liberi populi status iam ferre non poterat. Itaque quum Carolus Galliarum rex eo tempore contra regem Neapolitanum proficiscens transitum peteret, ipse factionem Ursinorum suorum sectatus qui Neapolitano adhaerant, manifesto negauit ægre populo ferente. Imminente deinde periculo, & hoste appropinquante, sibi metuens unâ cum Paulo Ursino (qui tunc Florentinis militabat) senatu aut populo minime consulto, regi obuiam profectus Sarazanæ circâque oppidorum arces munitionesque tradidit. Florentini uero se suggillatos ac neglectos adspicientes grauius tulerunt, primusque Franciscus Valorus uir annis ingenioque grauis uociferari cœpit, rem indignam, iuuenem pati rempub. administrare, cui nec metus ullus, nec ciuium respectus, aut sanum sit consilium: quem etiam secutus Tanaus Nerlius homo diues ac animo libero, populum animauerunt, ut nouam post eum legationem ad regem mitterent, cuius caput Hieronymus Ferrariensis ordinis prædicatorum, de quo plura postea dicemus. Hic sese regi excusat, culpamque præteritæ contumaciæ in Petrum reijcit, populum per se eius maiestati deuotissimum semper extitisse. Petrus igitur reuertens quum iam mitius omnia tentanda ac humanius fore conspiceret, ultro in Curiam uenit magistratibus rationem rerum à se gestarum redditurus, quos quum prandentes offendisset, post prandium reuertit turba suorum comitatus: quem procul uenientem quum Iacobus Nerlius unus ex magistratibus adspiceret, ad fores cum licitoribus proruit, eumque se admissurum dixit, si solus ingrediatur, Petro uero instanti fores clausit. Ille ubi se uidit exclusum, prope domum rediit, metuque maioris mali quanta potuit celeritate equo conscenso discessit. Post hæc Galli Florentiam ingressi quàm maximum omnibus incusserunt timorem, quod præsertim in ciuium domibus habitarent, nihil tamen eorum quæ expectabantur euenit, saluisque rebus ac pudicitia mulierum post diem octauum discessere. Respublica deinde ad popularem redacta statum æque se habuit aliquandiu, exules omnes reducti, à cadêque temperatum, quæ in rerum huiusmodi mutationibus fieri solet: consilij locus ampliatus, auctusque numerus usque ad ciues mille & quingentos. Quumque tempore procedente ex infima plebe homines administrationi adhiberentur, nobilitas autem suspecta esset, paulatim Ciuitas diuisa, clandestinæque discordiæ cœperunt, ex quo reipublicæ autoritas diminuta, oppida etiam quædam rebellare cœperunt. Politianum quod sapius tentatum nunquam receptum, Sarazanæque ac Petrasanctæ ad antiquos dominos redierunt. Pisani item de quibus paulopost dicam, rebellauerunt. Petrus autem quum post annum reditum in patriam per uim frustra tentasset auxiliante Virginio Ursino, iterum post annos aliquot idem expertus maioribus copijs ad mœnia prope adcessit nullis resistentibus, præterque clausas offendit portas. Conspirauerant enim quinque ciues de eo reducendo, qui com pre-

Prodigium

Petrus Medice.

Caroli regis aduentus.

Legatio Florentinorum ad Carolum.

Politiani defectio.

V Ciues secu-
ri percussi
Hieronymi
ordinis prædi-
catorum secta

hensi ac securi percussi sunt, quorum nomina Bernardus Niger, Nicolaus Rodolphus, Ioan-
nes Cambius, Iannotius Puccius, & Laurentius Tornabonus. Quiescentibus tandem ali-
quandiu ab externis bellis non defuerunt intestinae discordiae exortae ob Hieronymum Fer-
rariensem quendam ordinis prædicatorum. Is enim astutia singulari, mediocri doctrina, scri-
mone facundo, ambitione immensa prophetam se esse simulabat, palamque in templo con-
cionando semper aliquid quod populo nouis tunc calamitatibus afflictio ac suspensio place-
ret, prædicando paulatim effecerat, ut opinionem de se maximam apud omnes generaret: eor-
umque res processerat, ut non solum in rebus diuinis, sed in administranda repub. a ciuibus pas-
sim consuleretur, nihil omnino publici aut priuati nisi eo autore fieret. Pars uero ciuium sa-
niori consilio, eum uti subdolum ac ueteratorem reiciebat: nec tamen manifeste, multitudi-
nis periculo. Itaque non solum ciuitas, sed priuatae domus omnes discordes inter se fuerant,
tamque ipse metu aduersae partis non religiosus, sed militum gladijs atque licitoribus stipen-
ditus ad templum diuinumque uerbum prædicandum accedebat, magistratibus præterea sui
ordinis Pontificique maximo contumax. Nam Alexandro minime obtemperandum dice-
bat, sacris ipse ab eodem interdictus nihilominus sacrificabat. Urbem Romam, quam omnes
Christiani uenerantur ac religionis causa petunt, fugiendam esse minimèque adeundam sua-
debat. His igitur persuasionibus atque exemplis non procul aberat à constituenda noua hæ-
reseos secta, nisi diuina prouidentia subuenisset. Eo enim insaniam uenerat ut prodigia se fa-
cturum iactaret, ac per medios ignes incolumem transiturum. Quod sanè quum res magna
uideretur, decretum publice est ut de ea re periculum fieret. Itaque statuta die igne in medio
foro succenso iussus uenit cum Eucharistia, seque hoc modo ignem petiturum dixit: Cogni-
ta uero astutia minime concessum. Ille ubi se deprehensum animaduertit, sibi timens cum suis
fautoribus ad ædem S. Marci ubi habitabat prope reuertit. At magistratus certos ad eum
expugnandum mittit: ille munitus se instrumentis omnibus bellicis defensit, tandem ex-
pugnatus ac captus in custodiam ducitur. Post dies aliquot ex autoritate Pontificis cum duo-
bus alijs eiusdem ordinis qui cum eo consenserant in medio foro crematur, reliqui uero secta-
tores eius populi furorem uix euitarunt. Francisco autem Valorio penes quem inuidia ferè
totius facti fuerat, domus bonaque direpta, uxor etiam interfecta, ipse quoque iussus in cur-
riam uenire in media uia trucidatur. Post hæc Alexander Pontifex cupidus filio Casari late
imperium propagandi, oppida Florentinorum in Hetruria tentat, ac Vitellocium Tiferina-
tem eorum hostem ob interfectum fratrem, simul cum Petro Medice Arretium cum copijs
mittit, qui breui tempore à ciuium magna parte coniurata intra moenia recepti: Gulielmum
Pactium eius loci præfectum capiunt. Colmumque filium eius urbis præfulem in arcem fugi-
entem paucis post diebus arce recepta similiter comprehendunt, aliquotque infantes ciues
Florentinorum amicos cum parujs liberis miserando spectaculo trucidant, proximamque
castri Bactifolij arcem expugnant, interfectis ad unum omnibus colonis qui pertinacius
restitierant. Mox etiam Cortona Cardinali Medici eodem modo se tradidit. Idemque ferè
omnia circa oppida usque Ficinum fecere. Deinde Vitellocius ac Petrus Puppium Apen-
nini oppidum obsedere, quumque pertinacius instarent ecce regis Gallorum mandata super-
ueniunt, quæ iubent eos ab amicorum & in fidem receptorum iniuria ac bello abstinere. Itaque
regis procuratori iussu pontificis omnia tradita. Ille uero post dies aliquot Florentinis adli-
gnauit. At Medices Arretinique spe fraudati, hi quidem ob metum familiae ferè XI. fugien-
tes coloniam mutauerunt. Illi autem rebus infectis in urbem Ro. remigrarunt. Florentini igitur
hoc tanto casu admoniti ad creandum nouum ac perpetuum magistratum, qui eandem
ferè quam Dux Venetiarum, habeat potestatem, animum induxerunt: quod quanquam libe-
ro populo res noua ac dura uideretur, tamen considerantes quod longe melius per unum res
administraretur qui continuo rebus inuigilaret, ac de his quæ emergunt ad senatum refer-
ret, in tanta præsertim Italiae perturbatione, omnes publicam salutem priuatis comodis ac
ambitionibus prætulerunt. Itaque anno MDII. centuriatis comitijs ac omnium ferè tribuum
suffragijs Petrum Thomæ equitis filium Soderinum, absentem, ac Arretij præfectum uirum sine
prole, ac magnopere sapientia, nobilitate, diuitijs, in ciuitate pollentem, perpetuum uexilliferum
elegerunt. Cuius uirtute simul & felicitate, adhibito præsertim consilij Francisco fratre præ-
fule Volaterrano longe prudentissimo, bene reip. totique Hetruria, tum de rebus Pisanorum
optatum

*Arretinorum
defectio.*

*Petrus Soder-
rinus Vexilli-
fer perpetuus*

optatum breuiter finem se consecuturos sperarent. Hi enim ut in eorum loco narraui, quod se proditos Florentinis ab initio dicerent atque iniusta seruitute grauatos, sub ipsum Gallorum aduentum rebellauerunt, magnosque hostium impetus in hunc usque diem ope magis diuina quam humana tolerauerunt. Duces uero contra eos missi plures. Inter quos Paulus Vitellius quum ducere bellum deprehenderetur, captus ac Florentiae securi percussus est. Petrus igitur quum ante omnia nihil deliberatius habuerit quam coeptum bellum totis uiribus prosequi, rem nouam atque arduam commentus, ut annis commoditate hostem prohiberet, Arni aluicem aliud traducere aggressus erat, si per impetum fluminis ruptis obicibus licuisset. Frequentes tamen hostium excursions repressit. Bartholemaum Aluianum nuper ab eis aduersum, ac uicinorum populorum praesertim Senensium auxilijs non contemnenda manu instructum, apud S. Vincentium non longe a uadis Volaterranis transitu prohibuit, toto ipsius profligato exercitu, captisque ex eis fere mille cum impedimentis, ubi Hercules Bentiuoli ducis & Marci Antonij Columnae magnopere uirtus emicuit. Hi nullum perterritis dare tempus oportere existimantes, euestigio cum exercitu XXX. millium ad oppugnanda moenia Pisana profecti sunt, quae corona simul ac operibus uno tempore aggressi iam disiecta murorum parte, nulla uir tamen obstinatum pro libertate hostem superare ualuerunt: quin ocyus telis ac machinis repulsi, tum pedites qui obiter urbem per Arnium ingressi fuere partim caesi sunt, partim ob metum terga dedere. Itaque nullo iam succedente conatu, iuuantibus praesertim Hispanis quorum auctoritati se Pisani tradiderant, exercitus relicta obsidione nondum exacto autumno ad hyberna se recepit Anno belli undecimo.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM
VRBANORVM LIBER VI.

LATINI, VOLSCI, HERNICI, EQVI

LATIVM antiquum à Tyberi usque Circeios erat, deinde usque ad Lirim protractum Plinio. Horum caput Romam (teste Dionysio) Siculi gens indigena prius tenuere, ante hos nulla memoria. Deinde Aborigines Siculis pulsus longo bello, qui in montibus prius habitauere sine muris uicatim. Venere postea Pelasgi & alij Graeci, qui auxilio Aboriginibus fuere, & subiugandis finitimis & aedificandis urbibus à Tyberi usque ad Lirim, uocatisque Aborigines usque ad bellum Troianum: sub Latino autem rege Latini, postremo à Romulo Romani. Aborigines enim

Siculi
Aborigines

Latini Romani

iplos alij indigenas fuisse, ac nominis causam ex montium habitatione traxisse: nonnulli uero gentem uagam, & sine laribus: Cato & Sempronius Graecos eos dicunt ex Achaia ortos ciuitate (sed uerior sermo habet ex Arcadia aduectos) duce Oenotrio Lycaonis filio, multos ante bellum Troianum annos cum Peucetio socio. Haec ex Dionysio. Trogus autem libro XLVII, sic ait: Cultores Italiae primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus iustitia praeditus fuit, ut nihil sub illo quisquam priuatae rei habuerit. Ob cuius exempli memoriam cautum est, ut in Saturnalibus ex aequali omnium iure, passim in conuiujs serui cum dominis recumbant. Itaque Italia regis nomine Saturnia appellata, & mons ubi habitauit Saturnus, in quo nunc ueluti à Ioue pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc regnasse Faunum ferunt, sub quo Euander ab Arcadiae urbe Pallanteo in Italiam uenit, cui Faunus montem, quem ille Pallanteum postea, de nomine patriae uocauit, concessit. In huius radicibus templum Lyceo, quem Graeci Pana, Romani Lupercal uocant, constituit. Haec Trogus. Liuius item Herculem dicit paucis post annis deuicto Geryone, cum bobus huc concessisse, exceptumque ab Euandro, & aram ei maximam sub radicibus Auentini positam, Virgilius quoque in VIII. pulcherrime hanc originem repetit. Haec nemora indigenae Fauni nymphaeque tenebant, cum his quae sequuntur. De nomine autem ipsius Urbis Festus haec scribit. Cephalus Gergitius qui de aduentu Aeneae in Italiam scripsit, ait Romam à comite quodam Aeneae in monte Palatino aedificatam simul & nominatam. Apollodor⁹ à Romo filio Aeneae & Lauinia. Atteius qui scripsit res Cumanas, à Sicyone huc ob inopiam domiciliorum delatos quosdam multo errore

Saturnia
Capitolium
olim Saturni
mons

De nomine
urbis.